

STASYS LOZORAITIS

Algirdo KAARIO nuotrauka

Mieli Prieteliai!

Kreipiųsi į Jus - į savo prietelius, prijatimus, giminės ir artimuosius ypatingai svarbiu reikalui, nei šiandieną mes vel stovime didelio apsilankymo išvakarėse.

Prieš šimtą metų maža saujačė "Aufrinkuk" ir "Varpininkų", jų tarpe ir mano tėvas Jonas Šliūpas drauge su Basanavičiumi, Vileisti, Kudirkos Jankumi ir kitaip Lietuvos patriotais pakelė balsą, šaukdami tautą į laisvę ir nepriklausomybę. Nors jų buvo tikrai keliolika, tačiau jų balsą Tauta išgirdo. Kova buvo laimėta - Lietuva po 150 metų trukusios vergijos 1918 metus tapo laisva. Gyvenome nepriklausomi tikrai 22 metus; po to vėl jungą nešeime kitą pusišim.

Šiandien, atgavus nepriklausomybę, Lietuva žengia skausmingus, bet ryžtingus ir sunkus atskirimo žingsnius. Per paskutiniuosius ketverius metus mes pajėgėme atkurti ne tik tai visiška nepriklausomybę, bet ir išsiskirkome Seimą ir priėmėme naują Konstituciją, pagal kurią vasario mėnesio 14-dieną demokratikai rinkinsime Lietuvos Prezidentą. Tai yra mūsų darbo ir ištvermės teigiamoji pusė. Deja, per ta pati trumpą, laikotarpį mes taipgi pasidalijome į partijų partijes, frakcijas bei kitokias nereikšmingas politines ar ideologines grupuotes - suskaldėme savo kadaise vieningas jėgas. Išsigandome svetimųjų grasinimų ir ekonominį sunkumą bei blokadą. Šiandieną susikirvėjė nebesisaučiamo esą broliai ir seserys.

Atėjo laikas pamiršti praeities nuoskaudas ir, apgydžius žaizdas, vienyti. Pasiraitoję rankovės, turime kibti krašto atkuriamačių darbą!

Sékmungai perėjė per pirmajį - nepriklausomybės atkūrimo etapą, dabar jėiname į antrąjį - krašto tinkamo administracinio sutvarkymo etapą. Kaip ir bet kokiai didžiulei tarptautinei įmonėi, Lietuvaliai reidžia patyrusio valdytojo - menedžerio su tvirta administracine, o svarbiausia, su gera užsienio politikos patirtimi. Glaudžiai diplomatiniuose ir prekybiniuose rytių turime siekti santykių tiek su Rytais, tiek ir su Vakaru. Iš Rytų mums reikia žaliavų ir rinkų, o iš Vakarų - finansinių investicijų. Lietuvaliai šiuo metu turėtų vadovauti užsienio prekyboje, politikoje ir diplomatiijoje gerai patyrę bei pasauliye žinomas asmuo. Dar kartą sakau: mums reikalingas žmogus, kuris pajėgtu suburti mus visus į bendrą Lietuvos kūrimo darbą!

Šiandien mūsų yra šimtai tūkstančių, kurie myliame savo kraštą ir rūpinamės jo ateitim. Save laikau geru Tėvynės sūnumi, kuris per 50 metus, gyvendamas užjūryje, kiek pajėgėdamas kovoja dėl Lietuvos ir lietuvių teisių atstatymo. Jaučiuosi turis teisę į Jus kreiptis, pareikšdama savo nuomonę apie dabartinę padėtį. Laikau tiekio musištamymo, kad visi gerios valios lietuvių esame vieni kitiem broliai ir visi siekiame gė-

(Nukelta į 2 ps.)

Padarykime posūkį

Vasario 7 d. Kaune, buvusioje Lietuvos presidentūroje (dab. mokytojų namuose) kandidatas į Lietuvos presidentus p. Stasys LOZORAITIS susitiko su miesto jaunimu. Spaudiname jo kalbą.

Daug kas tais metais po Kovo 11-osios buvo padaryta, gal kai kas ne visai gerai, galbūt netobulai, bet vis dėlto buvo padaryta. Ir visa tai, jau šiandieną jaučiu, yra pavojuje. Prezidento galios néra labai didelės. Konstitucijoje nenumatyta stipri prezidentūra, bet vis dėlto jis daug ką gali. Jo žinioje yra užsienio politika, visos teisingumo sistemos sudarymas, teisėjų skyrimas, bet, svarbiausia, man atrodo, yra tai, kad prezidentas turi nuolat palaikyti dialogą su Lietuvos gyventojais ir jausti krašto pulsa, žinoti, ko gyventojai nori, kuo jie nepatenkinti, dėl ko jie kritikuojia vieną ar kitą išstatymą, kodėl jie yra šitaip, o ne kitaip nusiteikę. Tas nuolatinis prezidento ir Lietuvos gyventojų kontaktas gali daug padaryti ir padarys, jeigu išrinksite vieną žmogų, padarys tam tikra, sakydam, suartą tarp aukščiausiojo valstybės vadovo ir gyventojų. Ir tada tikrai bus galima atsispirti net ir įvairiomis pavojingomis operacijomis, kurias galbūt kas nors rengia šiandieną vienoje partijoje, nes tokiai pavojuj yra ir jie labai realūs. Dabar jau mažai liko laiko, aš nežiuriu į jokią prognozę, horoskopą neskaitau, dirbu ir pasitikiu lietuvių tauta. Va, daugiau nieko. Ir aš manau, kad šitas pasitikėjimas vasario 14-ąja, na, gal ne iš karto, bet vasario 15-ąja ar 16-ąja ypatingai bus pagrįstas, ir Vasario 16-ąja mes visi galésime paminėti Kaune ir Vilniuje. Esu jau pažadėjęs, jeigu viskas eitu gerai, atvažiuoti ir atvesti Vasario 16-ąja, šią nepaprastai malonią ir reikšmingą dieną, buvusioje Lietuvos sostinėje, kurią aš pažistu labai gerai, tarp kitokų, kuri yra ir mano miestas. Štai jau 30 metų, kai manės paklausdavo, koks mano adresas, aš atsakydavau: Kaunas, Doneilaičio 32. Ir tas adresas niekada nepasikeitė. Ir kai rinkimų komisija Seime pasakė: "Nagiantsta negyvenai Lietuvoje! Tamsta galbūt neturi teisės balotiruotis", - aš jiems paaiškinau, kur aš gyvenau, ką aš veikiau ir koks buvo mano adresas, išdėčiau visus dokumentus ant staloo ir pasakiau: "Paneikit, žiūrėkit. Net ir oficialūs dokumentai patvirtina mano adresą." Ir praėjau! Niekas negalėjo paneigti.

Žinoma, problemos labai didelės, labai sunkios, aš nekalbésiu šiandieną apie ekonomiką, nekalbésiu apie žemės ūki, kuris verkte verziai ir prašosi paramos. Aš nekalbésiu ir apie kitus dalykus, dėl kurių mes čia pykstam, nervingamės ir rūpinamės. Tik trumpai paliesiu tuos klausimus, kurie visą jaunuomenę jaudina, tai yra sunkiai, tikrai nelengvą studentų dalia. Reikia pradeti apie tai galvoti. Šiandien studenai nebeišsilaičia patys, jiems nepaprastai sunku. Ir ne tiktais jiems. Dabar biudžete 5 proc. sumažintos įvairios išmokos ir atlyginimai profesoriams, docentams. Jeigu mes norime savo valstybę pakeisti, modernizuoti, jeigu mes norime, kad mūsų jaunoji karta dirbtų, kad ji būtų gerai parengta, kad ji būtų kaip reikiant išmokslinta, kad jos smegenys būtų naudingos ir visuomenei, ir valstybei, ir iš viso Europai, o gal net ir pasauliui, mes turime investuoti į juos, o ne sumažinti jiems, ne tiktais profesoriams, bet ir studentams at-

lyginimus, pensijas, stipendijas. Deja, kitų kelių néra. Tuo keliu mes turime eiti. Jeigu suvoktumėm šito klausimo svarbą, matytumėm, kad kai kurios kitos išlaidos, kurios yra daromos tikrai demagoginiai sumetimais, kur kas mažiau reikalingos, negu investuojamas į jaunosis kartos ateiti ir į jaunuji kartą smegeinis. Bet ir to negana. Mes labai greitai pradedame kritikuoti jaunuosis: štai jie nesuprantą, štai jie politikoje nedalyvauja. Bet ar tikrai yra malonu dalyvauti politikoje šiandieną? Aš pasakysiu ir atsiprašau čia esančių ponų deputatų ir politikų, kad šiandieną ir aš tikrai be jokio malonumo dalyvauju politikoje. Žinote, kas mane pritraukė, kas itikino balotiruotis - tai toj balsi situacija, kuri šiandieną yra Lietuvoje. Tlk jau ne politika. Aš pajutau, kad ką nors reikia daryti. Gali būti gėlininkas, policininkas, gali būti kareivis, mokytojas, profesorius, visi turime daryti, kad šią gabu seną kraštą ir garbingą valstybę išstruktume iš tos nepaprastos stagnacijos, iš to, na, sakyti, užmigimo kai kada. Kai kur nors nuvažiuoju, dažnai manęs klausia: "Na ką mes galime padaryti, mums niekas nepadeda, nieko nepasako". Taip, gyvenime dabar vis mažiau pasakys, vis mažiau pėdës. Reikės griebtis pačių iniciatyvos visuose darbuose, visose srityse. Bet vertai! Ir štai kodėl vasario 14-ąja verta bėsueti už tą žmogų, kuris žiūri į ateitį ir kuris nori padaryti savo krašto posūkį, kad nebūtų kartojama vis ta pati dainelė, kad mes pagerinsim, mes ką nors užtepsim, ką nors pagalvosim, pasitarsim, pažiūrėsim, pasikalbēsim, vienu žodžiu, iš tą padarysim ir t.t. Ir kai pažiūrėti, pasiklaušai tu pokalbių, šitų deklaracijų ir sakai: "Na, tai ka aš dabar išgirdau, atsisėskim ir parašykim", - ir nieko. Nebent kai kur išsina tokios romantiškos gaidos. Visuomet sako: "Buvo tvarka, kai buvo tam tikra santvarka, tada autobusais vaikus veždavo į mokyklą..." I tai atsakau: "O Amerikoje tos santvarkos nebuvu, bet autobusais vaikus taip pat veža į mokyklas. Nereikia tam diktatūros ir nereikia marksistinės sistemos". Buvo tie "geresni" laikai. Cituoju pažodžiu vieną didelį kairiuju lyderi, kuris pasakė: "Kai aš nuvažiuodavau į Maskvą su lietuviškomis dešromis, galėdavau atvežti į Lietuvą iš rusų, taip sakant iš sovietų, kai kurias koncesijas". Prieš jį sėdėdamas, galvojau - nejau tas žmogus, pakeites savo partijos pavadinimą, lyg ir pakeites savo ideologiją, negali pasiūlyti savam kraštui, kas būtų tikrai nauja, originalu, kas būtų reikalinga, naudinga. Galiu jums tiesiai pasakyti - perskaitykite visas LDDP programas ir jūs nieko naujo nerasite.

Nesakau, kad visos problemos yra lengvai išsprendžiamos. Nesakau, kad jos visos iš viso gali būti teisinių išspręstos. Ne. Yra ir labai sunkių. Bet man atrodo, kad reikia visų pirmų į darbą įtraukti visą lietuvių tautą. Mes visi turime pajudėti. Ir Prezidentas, ir Seimas, ir Vyriausybė - visi turime eiti pažangos keliu, ne tiktais vienas Prezidentas. Ir visos mūsų mažumos turi prisidėti. Galų gale užtenka žiūrėti vienas į kitą kaip vilkas į vilką. Mažumos turi suprasti, kad jos yra Lietuvos valstybėje. Toji valstybė bus mūsų išlaikyta, nes mes brangiai mokėjome už jos nepriklausomybę, mes norime tos valstybės. Taigi visi, kas čia gyvena, turi respektuoti, gerbti mūsų nepriklausomybę, antra vertus, mes turime suprasti, kad reikia šiek tiek laiko, kad toms mažumoms reikia priprasti, kad reikia susėsti vienims kartu prie stalo, pasikalbėti, pasižiūrėti, gal vis (Nukelta į 2 ps.)

Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimuose remiame p. Stasį Lozoraitį ir kviečiame už jį balsuoti!

1993 m. vasaris

TREMTINYS

2

Padarykime posūki!

(Auklėta iš 1 ps.)

dėlto galima rasti bendrą kalbą. Tada mūsų Valstybė tikrai būtų sustiprinta ir paivairinta. Ir kultūra pasidarytu įdomesnė.

Man atrodo, kad pirmieji trys Prezidento uždaviniai yra labai paprasti: jis turi būti neprisklausomybės saugotojas, sargas. Pasitebėjės, kad toji neprisklausomybė yra kaip nors silpninama, jis turi reaguoti. Reaguoti Seime, reaguoti visuomenėje, reaguoti net ir tarptautinės visuomenės plotmėje. Antra, jis turi žiūrėti, kad ir įstatymai, ir Konstitucija būtu gerbiami ir taikomi kiekvienam pilieciui. Kiekvienam - mažiausiam ir seniausiam, ir jauniausiam, ir visai vargšui, ir turtingam, žodžiu - visiems. Ir trečias jo uždavinys - jis turi žiūrėti, kad paprasciausios žmogaus teisės į gyvybę, į sveikatą, į moksą, į vedybas, į emigraciją būtų nuolat taikomos visiems. Kartais mums atrodo, kad šie dalykai nesvarbūs, kol tuo metu mes problemų neturime, bet kai tos problemos išskyja, tada pamatome, kaip gerai, kad šios žmonių teisės yra kodifikuotos, t.y. įrašytos į Jungtinių Tautų kodeksus. Jos turi būti gerbiamos ir taikomos visiems.

Dabar dažnai keliamas klausimas, ar aš esu Sajūdžio išskeltas kandidatas, ar kitų partijų. Ne, gerbiamieji, aš niekada, kalbėdamas viešai, nesu pamelaves savo gyvenime. Niekada, nes esu ištinkęs, kad pamelavus vieną kartą, antrą kartą jau tavimi nebeiktės, o jeigu nebetikės, tu negalėsi daryti to, ką tu nori, tu negalėsi žmonių įtikinti ir su jais kalbėtis. Taigi aš nemeluoju. Kai nutariau iškelti patį savo kandidatūrą, buvau kalbėjės su visomis partijomis, pasakes, kad manau išskelti, paprašiau mane paremti. Bet tai padariau įspėdamas, kad nesilaikysiu jokių oficialių, neoficialių, kokių nors nelabai aiškių nurodymų, kurie būtų duodami "iš po stalo". Aš eisiu ir klausysiu savo sažinės balso ir pasitarsiu su visais. Nutarimą darysiu absolūčiai neprisklausomai nuo partijų ideologijos ir kitų reikalavimų. Visa tai paprasciausiai pasakiau visiems - ir p. V. Landsbergiui, ir p. A. Sakalui - socialdemokratams. Kodėl? Todėl, kad pati kandidatūra būtų netekusi reikšmės, jeigu aš būčiau prisišėjęs prie vieno ar kito bloko.

Man reikėjo kaip tik visų paramos, kurią aš tikrai su dėkingumu priėmiau. Man nereikėjo prisišėti prie kurios nors grupės ir priimti jos taktiką, jos ideologiją, jos tikslus. Mano tikslas yra labai paprastas - suvienyti. Bet nereikia manyti, kad aš esu kažkoks fantas, kad esu sapnuotojas. Suvienijimas - tai nereikia, kad visi žmonės paima lietuvišką vėliavą ir eina gatvėmis, patenkinti laikosi už rankų, negalvoja apie savo religinius ar ideologijos skirtumus. Tai reiškia, kad mes galime susėsti visi, o ypač politinės partijos, kurios vadovauja valstybei. Galime susėsti ir susitarti bent minimumu dėl ekonominės ir dėl kitų programų. Susitarti, kad neirkluotume vienas į vieną, kitas į kitą pusę. Reikia rasti ką nors bendra. Ir tas bendrumas turi būti. Lietuvos valstybė turi būti neprisklausoma, turi būti demokratinė, turi būti šviesi, teisinga, turi būti kaip motina absolūčiai visiems.

Yra dar ir kitų galimybių. Keturiolika partijų, kurios mane remia, ir viena LDDP, kuri neremia, turėtų susitarti, kad bent metus bus išlaikyta neutrali vyriausybė, kuri turi įvykdinti visų susarta programą, nes reikia nepaprastai greitai veikti. Stovi didžuliai fabrikai, ūkininkai yra nepatenkinti, o jau po kelių savaičių turi pradėti dirbtį žemę. Nėra technikos. Absoliučiai nėra kreditų, nėra pinigų, nėra reikalingiausią daiką. Deja, deja, bet yra ir kitų dalyku, kurie galbūt net stabdo valstybės atsikūrimą, ekonominį atstatymą. Korupcijos tikrai nemažai tarp visos mūsų biurokratijos. Tai ta korupcija, apie kurią vis dažniau ir dažniau kalba užsienis ir dėl kurios vis dažniau užsienis sako, kad nenori į Lietuvą atvažiuoti ir investuoti, o mums to nepaprastai reikia.

Mieli Prieteliai!

(Auklėta iš 1 ps.)

rio savo kraštui ir savo žmonėms. Tačiau kadangi reikia išrinkti tiktais vieną asmenį į prezidentus, noriu Jums pasakyti, kad aš savo balsą steinančiuose vasario 14-os dienos Prezidento rinkimuose atiduosiu tam kandidatuojančiam asmeniui, kuris, mano supratimu, šiuo Lietuvos istorijos laikotarpiu gerasiai atliko išvadytuosius reikalavimus. Aš balsuosiu už mūsų Tautos išrinkimą, sėmę, patyrusį diplomata, plėčią pasaulje žinomą ir gerbiama, buvusi Lietuvos Ambasadorių Europoje ir dabar Amerikoje, Taisininką, VDU garbės daktarą STASĮ LOZORAITI.

Dr. Stasys Lozoraitis ir jo garbingi tėveliai (tėvelis 1934-1938 m. buvo Lietuvos užsienio reikalų ministras ir nuo 1940 m. - Lietuvos diplomatijos Seimas užsienyje), būdami Lietuvos diplomatinei tarnyboje, pašventė visas savo jėgas Lietuvai. Asmeniškai aš pažiūstu jūs visą šeimą jau nuo 1960-ųjų metų. Pati tačiau, kaip dr. S. Lozoraitis nemulstamai ir drąsiai kovojo pasaulio arenaje, siekdamas Lietuvai laisvės. Esu tikras, kad Ambasadorius dr. Stasys Lozoraitis, būdamas visiškai nepolitinis ir nepartinis asmuo, pasaulinio masto diplomatė, turintis didelę patirtį šiam atsakingame darbe, pajėgs suvienyti Lietuvos esančias partijas, partijėles ir nukreipti mūsų bendras lietuviškas jėgas vienam, svarbiam ir didžiuliam darbu - Lietuvos atkūrimo darbu!

Mieli prieteliai, raginu jus visus atlikti savo pareiga Lietuvai - vasario 14-ą dieną, visi balsuokite už pasirinktajį prezidentinį kandidatą! Nė vienos nepalikite namuose, neaiškės čia svarbios pareigos. Tačiau, prieš įmėdamis kortelę į balsavimo dėžutę, prašau Jūsų, pagalvokite ir pareikiškite savo tvirtą pastrikštumą dr. Stasiui Lozoraičiui!

Su geriausiais linkėjimais 1993 metuose,

Jūsų Vytautas ŠLIŪPAS

Kalifornija

Trumputė ši rinkimų kampanija. Amerikonei ištisus metus išlūlinasi, kol išrenka prezidentą. Mums užteks ir poros savaicių. Agituoti už vieną ar kita kandidatą į prezidentus lyg ir nereikėtu. Tuos, kurie apsisprendė, o tokiu dauguma, jokie argumentai nepaveiks. Sociologai teigia, kad daugmaž penktadalis rinkėjų dar svyruoja. Jų balsai gali nulemti vienos ar kitos pusės sėkmę. Jau gerokai pavargome nuo tebebanquojančio rinkimų šurmilio, tačiau toks mūsų gyvenimas ir ne kąčia bepakeisi. Siek tiek apmaudu, kad palankiausias metas Lietuvos Prezidentą rinkti seniai praleista. Todėl ir vargtame. Kiekviena kampanija kuo nors išsiskiria iš kitų. Ir ši ne išimtis.

Palyginti staigus Stasio Lozo-

Pasitikėkime savo jėgomis ir teisumu

lips, ir koks nesusipratėlis ims ir patikės, kad "svetimšalis" iš tikrujų nepilnaverčiai piliečiai. Šis menkas pavyzdėlis labai aiškiai parodo, kokia humaniška yra Stasio Lozoraičio rinkimų programma. Visi Tėvynės vaikai yra vienodai brangūs ir reikalingi visuomenei. Toks būtų kelias į santarve. Jis iš esmės skiriasi nuo "vienijimo" (ne vienijimosi, nesupaniokinėti!), vienai vienintelei partių laikosi vakarietiškio principo.

Stai keturi populiariausių Lietuvos dienraščių redaktoriai "egzaminavo" abu pretendentus. V. Tomkus prisipyrė reikalavo, kad neprisklausomas kandidatas būtinai pasakyti bent kelias pardaves žmonių, kuriuos jis siūlytu į aukščiausius Vyriausybės postus, jeigu būtų išrinktas Prezidentu. Pirmausia, klausėjui to visai nejaučiant, prasikiša sovietmečio patirtis. Tada be CK ar Politbiuro išankstinio sprendimo jokie "išrinkimai" ar "paskyrimai" į jokį

raičio suvystėjimas mūsų politikos padangėje buvo daug kam netiketas. Tokiam atvejui nebuvo pasirengusi ir DDP propagandos mašina. Strėles, ietis, purvgnūžtes skubiai teko išsikyti ne į tą asmenį, kuriam jis buvo parengtos. Partinei propagandai nėra neįmanomu dalykų. Tą pui-kiai išmanė ir flureris, ir "tautų tėvas". Propagandos metodai liko patys. Keičiasi tik turinys. Jau paleisti apyvarton "žydas", "turėjo tris žmonas", "bemokslis", "šeikvojo Lietuvos auksą", "svetimšalis", "atklydėlis", "atitrūkės nuo gyvenimo", "svetimas užsienietis"... Stop! Visi šie ir kiti šmeižteliai lengvai paneigiami ir terodo, kaip sunku net ir ne vieną vilštakaitį ant liežuvio pritrynuose propagandistams rasti "argumentų" dėram žmogui apjuodinti. Stasys Lozoraitis tokio jauko neima. Jis oriai pasako tiesą ir kartoja savo programos teiginius. Tačiau mums, patyrusiemis sovietinės "demokratijos" geležinius spaustuvus, epitetas "svetimšalis" verčia suklusti. Tai prastai užmaskuotas "klasių kovos" recidyvas. Savi - tai tie, kurie niekada neapleido Lietuvos arba atvyko į "statytį socializmo", o svetimi - tai tie, kurie išvečia į sibrus, išblaškyti po platujį pasaulį. Vos prieš keletą metų tokie buvo tiesiog "klasiiniai priešai", "liaudies priešai", "buržuaziniai naçionalistai", "buožemis", "buržuazijas", "dvarininkais" ir "nepribaltis kapitalistais". Siandien ieškoma švelnesnių epitetų, štai kad ir "svetimšalis"... O gal pri-

tis ir suirutė tesis. Didžiai išminingai elgiasi Stasys Lozoraitis, nerodydamas aklą prieraišumo kokiai nors politinei partijai, nes tai tik didintų, o ne mažintų politinių jėgu supriekinimą. Gležnos demokratijos salygomis tiesiog riziklinga vienos partijos interesus kelti aukščiau Valstybės interesų. Politika, atsižvelgiant į visų partijų ar kitų politinių jėgų, atstovaujančių įvairiems visuomenės sluoksniams, interesus, - pats tikriausias keliai į visuomenės statibumą. Prasikiša slaptas noras susigražinti visą prarastą valdžią. Vienos spaivos monolitinė valdžios piramidė - tai sovietmečio atgyvena.

Asmeninis Stasio Lozoraičio atstovas Valdas Adamkus, būdamas Jonavoje, pasakė keletą išdėmétinių minčių. "Mane gąsdina, kad lig šiol nėra įstatymų, gi-nancių žmogų. Mes nebūsime laisvi, kol žmogaus nesaugos įstatymai". Taikus pastaba. "Man Konstitucija yra daugiau, negu Sventasis Raštas". Prieštaravimui tarp šiu dviejų dokumentų, atrodė, nėra, tačiau mėginimų taipyti Konstituciją nesttinga. Susirūpinimai ne be pagrindo. Seimo narys K. Paukštys pasakė, kad su Konstitucija Seimo dauguma norėtų elgtis kaip su paprasciausia instrukcija. Ar ne čia ryškiausiai matoma, kuo skiriasi vieno ir kito kandidato požūris į patį svarbiausią Valstybės Istatymą? "Netikėkite jokiais pažadais. Pasitikėkite tik patys savimi". Matyt, ši frazė tinka abiems pretendentams, tačiau ir čia Stasys Lozorai-

aukštėsnį postą buvo apskritai neįmanomi. V. Tomkui labai magėjo išgirsti "politbiuro" nuomonę ir visai nė motais, kad S. Lozoraičiui ir jo komandai tokia praktika nebūdinga. Antra, kandidatas, paskelbdamas tą ar kitą pardare, tik duotų peno kairiuju spekuliacijoms, ir nieko daugiau. Puikus vakarietiškos kultūros pavyzdys. Mestas žodis būtų suprastas kaip pažadas.

V. Adamkus pasakė visai salei: "Aš negiriu Stasio Lozoraičio. Aš tik pasakosiu apie jį ir aš esu iš jūsų klausimus". Taip ir elgesi. Visiškai neliesdamas S. Lozoraičio oponento A. Brazauskio biografijos, veiklos, programos, kai-dūjų ir pan. Ne veltui susitikimui artėjant į pabaiga, jonavietė docecentė Teresė Jankienė pasakė: "Aš jūsų atsiprašau už tuos klausimus. Tai ne mūsų klausimai ir ne mūsų lūpos juos taria. Jūs kaip prometėjai leidžiate kalti save pri uolos".

Kita dieną Jonavą atvyko ministras R. Karazija, Seimo narys N. Germanas ir A. Klimaitis ("Kliūgeris"). Pastarojo kalba, jos turinys ir kalbėjimo būdas skyresi nuo V. Adamkaus kaip ugnis nuo vandens. Užuot išskine A. Brazauską programą, purvą kabino žakémis ir drabštę "svetimšali" kandidatą. Iš kur imasi tiek piktu-mo ir "kompetencijos" - pustulėse salei taip ir liko neaišku.

Edmundas SIMANAITS
1993 m. vasario 5 d.

Algirdo Kairio nuotraukoje:
S. Lozoraitis, V. Adamkus, A. Lukša

1993 m. vasaris

TREMTINYS

3

Nerimas Vasario 16-osios išvakarėse

Gimiai ir augau Vilniaus krašte, Švenčionių apskr. Tverečiaus valačiuje, kuris 1921 m. buvo lenkų okupuotas. Iš vaikystės prisimenu tėvų kalbas apie 1918 m. Vasario 16 dieną, kai Lietuva paskelbė Nepriklausomybę ir mūsų apylinkėse tą dieną buvo keliamos tautinės Lietuvos vėliavos. Bet tada, pasak mano tėvo, tas džiaugsmas truko neilgai: lenkai okupavo Vilniaus kraštą ir išlakė paverge iki 1939 m.

Lenkų okupacijos metais, beveik kasmet Vasario 16 d. šventės išvakarėse, aš ir mano draugai lietuvių ne tik miesteliuose, bet ir kaimuose, ant didesnių pakelės medžių, naktiniškai iškeldavome ir stipriai įtvirtindavome tautines Lietuvos vėliavas. Žinoma, jos ilgai neišbūdavo. Lenkų policija, išdavikų padedama, stengdavosi jas kuo greičiau nuplėsti. Bet kai kurios stipriai įtvirtintos kabodavo per visą dieną. O vasario 16 d. ryta, važiuodami į bažnyčią ir matydami tai čia, tai ten plevės suojančias Lietuvos vėliavas, labai džiaugdavomės ir svajodavome, kada sulaiksime to laiko, kai Vilniaus kraštas vėl bus gražintas Lietuvai ir mūsų tautinės vėliavos galės išdidžiai visur plevėsuoti.

Prasidėjo ilga bolševikinio terroro, tautes genocido era. Po ilgų dešimtmečių repressuotiemis Lietuvos patriotams grįžus į tévynę, Vasario 16-ąją galiama buvo švesti tik slapčia, siaurame vienminčių būrelyje. Paminedavome žuvusius bendražygius, pusbalsiu sugiedodavome Lietuvos himnā.

Pagaliau 1990 m. Lietuvos Sąjūdžio pastangomis Gedimino kalne buvo iškelta Lietuvos vėliava. Nuo tada Vasario 16-ąja visoje Lietuvoje vėl išdidžiai plaikstomi trispalvės.

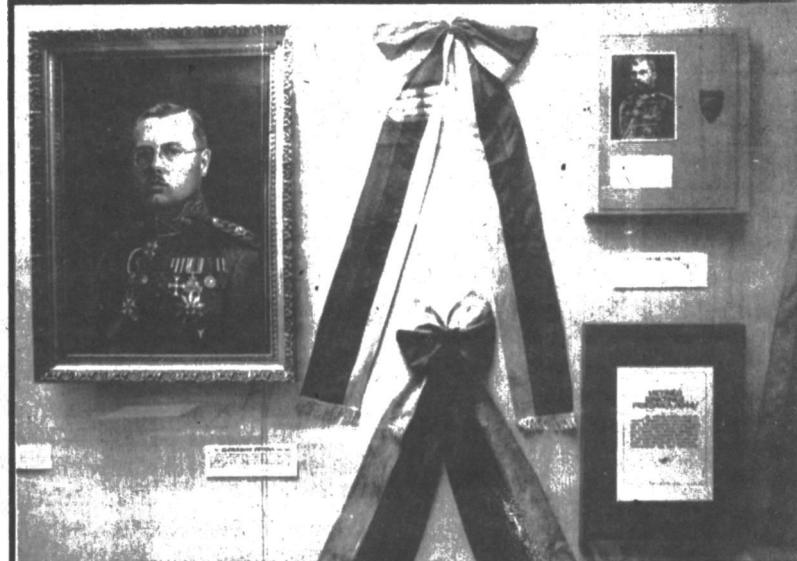
Praėjo jau keleti metai, o nerimas, netikumas dėl Lietuvos

ateities ne tik nepraejo, bet dar ir sustiprėjo. Dar šventima kariuomenė nepaliko mūsų žemės. Ypač neramu, kai atsimenu buvusios Lietuvos komunistų partijos pirmojo sekretoriaus, dabar LDDP, Seimo daugumos vadovo Brazauskos ne taip seniai pašakytus žodžius, kad rusų armija visai netrukdo tvarkyti Lietuvos reikalių... Tai primena 1940-ųjų metų apsilankėlių "tautos vadų" kalbas. O paskutinių dienų derybų delegacijos su Maskva vadovo Č.Stankevičiaus ir Seimo oponentijos lyderio V.Landsbergio pareikimai apie derybų su Rusija nutraukimą vėl didina nerima, kelia nepasitikėjimą ateitimis.

Jei A.Brazauskas būtų išrinktas Lietuvos prezidentu, nepanorėtu, kad visa rusų kariuomenė būtų išvesta iš Lietuvos, jis vėl pūstų migla žmonėms į akis, kad tai ne okupantų kariuomenė, o mūsų mažos valstybės gynėjai.

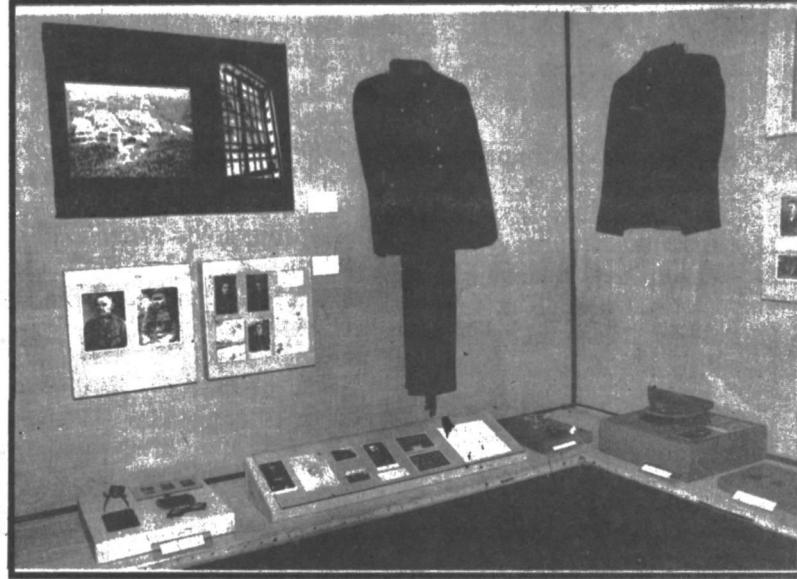
Todėl tokios neramios mintys temdo džiaugsmą laukiant tokios brangios mūsų tautos šventės - Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimo, Vasario 16-osios dienos.

Antanas BIKLINIS

Lietuvos nepriklausomybės 75-ųjų metinių proga Kauno karo muziejuje surengta stacionarinė paroda

Algirdo KAIRIO nuotraukos

A.Brazauskas apie Lietuvos nepriklausomybę ir jos ateitį
"I savarankiškos Lietuvos valstybės idėja aš stūriu neigiamai. Aš manau, kad tai nerečiau."
(A.Brazausko interviu "Argumentai ir faktai" (rusų kalba). 1989, Nr.47)

"Kai kuris asmenys atkakliai perdė mums Lietuvos Respublikos atkūrimo idėją. Esame išlikę, jog neįmanoma nutraukti penkių dešimtmečių Tarybų Lietuvos istorinės raidos. Pagaliau nėra ir pakartamai pagrįstu argumentu, kad tai daryti būtina."

(A.Brazauskas. Zodis Lietuvos komunistams. "Komunista", 1989, Nr.9)

"Pagrindinė idėja, kuri trūksta sujungti komunistus, visus geros valios žmones - Lietuvos suverenitetas TSRS sudėtyje. Teorinis Tarybų valdžios demontavimas dabartinėmis sąlygomis - didžiausias pavojus. Komunistai, visi samoninės žmonės turi kaip gaujua aktyviai tam priešintis."

(A.Brazausko kalba LKP CK plenumo. "Tiesa", 1989 02 22)

"Partija išliko, kad sėkmės galimai tikėtis, kad vadovaliama konkrečiu tikslu. Toki tikslą mes turime. Tai suvereni socialistinė Lietuva. O kokiai Lietuvos ateiti projektoja Sajūdis?"

(A.Brazausko kalba LKP CK plenumo. "Tiesa", 1989 02 22)

"Lietuvos Komunistų partijos planai suformuluoti mūsų rinkiminių programoje. Norisi tik dar kartą pabrėžti, kad pagrindinė idėja ir tikslas - realus suverenitetas TSRS sudėtyje."

(A.Brazausko kalba LKP CK plenumo. "Tiesa", 1989 02 22)

Kuriame socialismą, TSRS sudėtyje. Jokio kito keliu nėra ir negali būti. Kraututinės lošimai - ištostai iš Tarybų Sąjungos, paskelbtų nepriklausomą Lietuvą - mums nepriimtini.

(A.Brazausko kalba "Vilnos" įmonėje, "Tiesa", 1989 03 03)

A.Brazauskas apie okupacijos armijos išvedimą
"Mes viska vertiname tik vienų pozitūrių: kad tik Lietuviai tariantu Lietuvos ir - lauk okupaciją kariuomenę. Atsakite man į paprastą klausimą, o kas gali gins Lietuvą?"

(A.Brazausko kalba susitikime su komjaunimo aktyvistais, "Lietuvos ryšiai", 1990 01 25)

"Mes esame slenkanties ant didelio keltis. Per ji, kengi ir daugelis. Todėl reikiðia labai gerai pagalvoti, ar gerai su ja sugyventi. Juk tarybinė armija gyventi mums netrukdo."

(A.Brazausko kalba susitikime su komjaunimo aktyvistais, "Lietuvos ryšiai", 1990 01 25)

"Mes šiurme į tarybinę armiją, kuri dislokuota Lietuvosje, kaip į armiją, kuri yra viena iš jėgų, spresiančių ateityje Lietuvos, kaip suverenios respublikos Sąjungoje, klausimai."

"Atsižyloje Lietuvos respublika pirmiausia turės gerai sugyventi su kaimynais. Kad nė ar tai pavyks, jei keliame balsą prie tarybinės armijos."

(A.Brazausko kalba SSKP CK plenumo Maskvoje, "Tiesa", 1990 01 10)

Atkurta Lietuvos kariuomenės kūrėjų - Savanorių sąjunga

Sausio 23 d. Vilniuje iš visos Lietuvos susirinko per tris šimtus delegatų ir svečių į atkuriamaį Savanorių sąjungos suvažiavimą. Si sąjunga buvo iškurtą 1927 m. vasario 10 d. Užpildus Lietuvą bolševikams, jos veikla buvo nutraukta, o turtas konfiskuotas. Tai savarankiška visuomeninė patriotinė organizacija, kurios svarbiausieji tikslai - saugoti ir ginti Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę, ugdyti tautine savimonę, Lietuvos Valstybės piliečio saugiarbą, stiprinti valstybingumą,

rūpintis savo narių ir šeivusiu partizanų (laivės kovotojų), taip pat Nepriklausomybės gynėjų šeimų materialinė padėtimi, jų socialinėmis garantijomis ir atmimimo įamkinimui.

Pirmai karta per trumpą atkūrusios Lietuvos Valstybės gyvavimo laikotarpį šioje organizacijoje minimi lygiomis trisdešimtvisių laikų Lietuvos kariai savanoriai - ir Nepriklausomybės kovų dalyviai, ir pokario laikų partizanai, ir pastaruju metu Nepriklausomybės gynėjai.

SENUŠ SPAUDOS PUSLAPIUS VARTANT

Trisdešimt šūvių iš Vilkaviškio žemės

L.PALIEPIŠIS
"...Netoli Pilviškių miestelio vienos sodybos šeimininkas parodė gudriai ukliskuotą falistu blindaičia. Jame sėdėjo vokiečių karininkas su svarbiais štabo dokumentais".
"Valstybės laikraštis"; 1984 m. rugpjūčio 1 d. Nr. 105/5954/

O kalp buvo iš tikruju?

Iš karto reikia pasakyti, kad Name L. Paliepišio straipsnyje istorinė tematika minimas spinodas visai neatsitinka tiesiose. Tai ne istorinio fakto paskelbimas, į ką pretenduoja autorius, o jo fantazijos veisius.

Visų pirmą tokio įvykio 1944 m. vasarą Pilviškių apylinkėje iš viso nebuvuo. To negirdėjo nei vienos senbuviai, nei šiu elluciū autorius, nors tuo metu ten gyveno ir apie tokį įvykį būtinai buvo žinomas.

Antra - jokių blindaičių vokiečių pris Pilviškių neįrenginėjo, nes jie rucėsi laikyti pris Vilkaviškio, ir ten, už 14-15 km nuo Pilviškių, kaičių apkasus ir blindaičius.

Trečia - net ir atsitraukiančios kariuomenės vadovybė nepaliko prisijungimo zonoje pas nedidomus ir net nepatikimus žmones vienai vieną kariuoninką ir dar "su svarbiais štabo dokumentais". Kam kariuoninkui tokioje situacijoje reikia tu svarbių dokumentų?

Beje, pasakėjo, kad straipsnio autorius L.Paliepišis yra L.Grudziškės.

V.DAUMANTAS

V. VIIŪNAS

1993 m. vasaris

TREMTINYS

4

Atrodytų, kad šiandien jau vi-
si turėtume žinoti, kokios yra
žmogaus teisės ir pareigos. Pagali-
liau atėjo laikas visiems savo el-
gesi derinti su visame pasaulyje
pripažintomis žmogaus teisėmis
ir nevengti elementarių pareigų.
Tai turėtų žinoti visi piliečiai, o
ypač to negalėtų ignoruoti jokie
valdininkai. Aukščiausiams val-
džios pareigūnams tai turėtų bū-
ti tiesiog CREDO. Aukščiausioji
Taryba, dabar jau Seimas, priva-
lejo ir privalo visus leidžiamus iš-
statymus derinti su Junginių
Tautų priimta Visuotine Žmo-
gaus Teisių Deklaracija. Beje, ją
pripažino ir jos laikyti pasižadė-
jo ir dabartinė Lietuvos Valstybė.
Deja, klausantis mūsų deputatų
kalbą, skaitant žurnalistų repor-
tažus iš įvairių lygių susitikimų ir
interviu, susidaro įspūdis, kad
kalbame viena, o darome kita, ir
visai neišku, ką galvojame. Gal
ir iš viso negalvojame.

Visuotinėje Žmogaus Teisių Deklaracijoje, 17 strp. I p. skel-
biama: "Kiekvienas žmogus turi teisę disponuoti nuosavybe tiek
asmeniškai, tiek kartu su kitais". To paties straipsnio II p. dar pat-
virtinama: "Niekam negali būti prievara atimta jo nuosavybė." Trumpai ir aiškiai, be apribojimų,
be jokių išankstinių sąlygų nusa-
koma žmogaus teisė nuosavybe.

Tos pačios Deklaracijos 30 strp. primygina pabrėžiamą,
kad niekas, - nei valstybė, nei as-
menų grupė, nei atskiri asmenys
negali veikti prieš šias nuostatas.

Referendumu pritarėme skelbtam Lietuvos Respublikos Konstitucijos projektui. Tai buvo vieningas politikų žaidimų žings-

Žmogaus teisės ir mes

nis. Lietuvos gyventojams nei pa-
analizuoti, nei pasigincinti laiko
neliko. Tikėjome, kad reikia turė-
ti Konstituciją, ir todėl balsavo-
me už ją. Nepagalvoje, nepas-
varste, ne visai aišku kodėl pas-
kubomis. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 23 strp. tvirtinama - NUOSAVYBĖ NELIEČIAMA. O jau antroje eilutėje rašoma, kad NUOSAVYBĖS TEISES saugo išsta-
tymai. Mes jau žinome, kaip mū-
sų buvusioji Aukščiausioji Taryba leido išstatymus (tiksliau, pri-
iminejo), todėl vargu ar galima
pasitiketi ir būsimaisiais išsta-
tymais. Be to, šiame 23 strp. lako-
niškai primenama, kad nuosavy-
bė gali būti atimama (paimama)
iš išstatymo nustatyta tvarka vi-
suomenės poreikiams ir teisingai
atlyginama. Tačiau nėra straips-
nio, kuris nustatytu "visuomenės
poreikius ir teisingą atlyginimą".
Nesvarbu, kokio rango valdininkai
sprestų tuos klausimus, nuo-
savybės teisių pažeidimų jie neiš-
vengs. Šis straipsnis nesiderina
su Žmogaus Teisių Deklaracija.
Tiesa, naujoje Konstitucijoje,
kaip ir Žmogaus Teisių Deklaraci-
joje, aiškiai pareiškiama, kad
"negaliojamos išstatymas, prieštarau-
jančios Konstitucijai" (7 strp.).
Konstitucijos straipsniai, pagrin-
diniai išstatymai turi būti taip su-
raustyti, kad juos galima būtų sup-
rasti tik vienai. Taip, kaip Žmo-
gaus Teisių Deklaracijoje. Tikė-
tis, jog dabartinių ar būsimieji
valdininkai gera valia elgsi tel-

singai, per daug naivu. Pavyz-
džiui, susirinks kaimynai ir nu-
tars vieno jų žemę paversti, saky-
kim, parku ar bendra ganykla vi-
suomenės reikalams, ir agrarinė
tarnyba su džiaugsmu nudažys
žalia spalva planuose kam nors
prieklausančią žemę ir paskelbs ją
neprivatizuotina, t.y. negražina-
ma. Štai 28 strp. sakoma, girdi,
igyvendindamas savo teises...
žmogus privalo laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir išsta-
tymų, nevaržyti žmonių teisių ir laisvės". Koks žmogus ir kokių
konstitucinių straipsnių, kurių iš-
statymu bei pojstatyminių aktų jis
privalo laikytis: tu, kurie gina jo
nuosavybės teises, ar tu, kurie
nuosako valstybes ir visuomenės
reikmes? Žinoma, atimti - paimiti
nesunku. Bet tai jau kita kalba. O
kol kas, svarbiausia, pripažinus
Neprikalomybės testinumą,
pripažinti nuosavybės teisių testi-
numą. Lygiai tai pat n e g i n c y-
t i n a i. Pirmiau už bet kokį Lietu-
vos piliečių turto dalijimą ir pri-
vatizavimą mūsų rinkojį valdininkus
privalo grąžinti tai, kas buvo
prievara atimta. Svarbiausias
valdininkų rūpestis turi būti nuosavybės teisių ir jas tvirtinančiu do-
kumentu grąžinimas. Didžioji da-
lis problemų, kurios liandieną
atima galybę laiko iš vadinančių
pretendentų ir visokiausio rango
valdininkų, tada išspręsti sa-
vaimė. Išstatymus leisti reikia at-
sižvelgiant į sąlygas, kurios susi-
darys atsirandant laisvai rinkai.

Žinoma, nieko negalima padaryti
staigiai ir gerai. Bet nedera daryti
atvirščiai, teikiant juridinę
prasmę žodinei išraiškai "išlikęs
nekilnojamas turtas".

Yra dar viena nuosavybės grā-
žinimo problema. Kažkodėl vi-
siems savininkams siūloma rašyti
prāymus grąžinti jiems prieklau-
siusius turto objektus. Dėl kiek-
vienos nuosavybės rūties reikia
rašyti atskirą prasymą, kaip antai:
žemės, pastatų, miško. Juk tei-
nėje valstybėje valdžia privalo,
remdamasi išstatymais, ieškoti
šeimininko esamai nuosavybei.
Nedera sudaryti dirbtinių sunkumų
ir tuo pat ieškoti dar sudėtingesnių būdujimų išspręsti. Žmo-
gus turėjo ūki, žemę, pastatus,
mišką. Viskas buvo čia pat. Dabar
jam pastatus, sakysim, grāžins, o
apie žemę ir mišką niekas net ne-
kalba. O jei jis pats artimiausiu
metu dar neturi fizinių galimybių
ūkininkauti, jis, savininkas, turi
turėti galimybę savo turta bent iš-
nuomouti. Tikiuose naujo Seimo
deputatų įvalgumo. Kad vėliau
nerelkėtų grąžinti prie turtinių
problemų, reikėtų jau liandieną
spresti europietiskai, civilizuo-
tai.

Kalbėti apie tokio pat valsty-
bingumo išstatymą, kaip buvo
prieklau-
suojuose

tybę. Ne bet kokia, o tokia, kuri
sugebėtų išsilaikti ir klesteti
dabartinėje aplinkoje - tarp Rytų
ir Vakarų. Visi žinome, jog tokia
valstybė turi remties tais pačiais
principais ir organizaciniais pa-
grindais, kuriais vadovaujasi Eu-
ropos valstybės ir jų piliečiai. Juo
labiau kad mes norime bendrauti
ir naudotis jų patirtimi. Vakarų
pasaulio gerbūvis grindžiamas
piliečių turtu ir jų kūrybinėmis
galiomis. Kuo turtingesnis pilie-
citas, tuo stipresnė valstybė. Vad-
inas, piliečiai organizuoja tokias
valstybines struktūras, kurios
leistų jiems kuo laisviau ir de-
mokratiskiau kurti savo ir bendrą
nuosavybę. Norime priartėti prie
ekonominio Vakarų potencialo.
Norime įsigytį Vakarų pasitikėjimą.
Todėl ir privalome vadovau-
tis tais pačiais ekonominiais dė-
sniais ir kalbėti ekonomikos kalba.
Šios kalbos raidyną sudaro priva-
tinės nuosavybės pagrindai.

Esame lyg ir nepriklausomi, o
vis dar priklausome nuo daugelio
nesklandumų ir valdžios nemok-
štumo. Siekiame įtvirtinti Nepri-
klausomybę, tačiau chaotiskai,
bandymu ir kliaudų keliu. Keista,
svetimos kliaudos mums ne pamoka.
ACIŪ grāžinusiems Lietuvai
valstybingumą De Jure, - taip. D-
facto, - žymiai sunikau. Visi tu-
me gerai pasidarbūoti ir nuolat
turėti rūpintis. Todėl pirmiausia
būtina piliečiams grąžinti visas
teises. Turime tiesiai visiems ir
sau pasakyti: nuosavybė neliečia
ja ir valstybės saugoma.

Andrius
RONDOMANSKIS

Casy GEMNOLOVNAS

Žmonijos drumzis

Nuo: Abellio lie Kalne

Vilnius, Minskas

Juk angelas pavirto bētonu...

Istorijai nė vienos nepradingim -

Net tie, kuriai

tu išklausiai išmūšti

Net paraišinti kauskudu būtinybė

Vieni iš karto

Maunė prieš tironą,

Kiti prisi glaudžiai tikt priversti,

Nuolanka galvai tūjai milijonai

Ir kito, kelią veltavai raudonai

Kur išsi iš jų kaulai užmirštis?

Taikau dar vaikšto,

Šliaušiaja po žeme

Pardavusieji sielą už gražius, -

Gal tik kočmarai prieities aptemę

Vaisduoti jū

pašadina neramia,

Kai į save suinkia panaišius?..

Ak, nusiplaukit,

kas dar galit, gėda,

Juodasis lipasinkite kaltas, -

Žmonijos drumzis - judai ir žmogedros

I vandenyno dugnų

nenaušėda,

Tiktais užterštia amžių padalaites!..

1990 01 30

Tėviškei

Mes sibiruose žalom,

Gimtuosiuos sodiliuos degėm,

Po žemėm mūsų širdys,

žvaigždynuos - mūsų akys,

Ir ten tave liandieną

Abundancija vėl regim,

Mūs uminkinatos metas

Saldini neišsekės.

Gerb. p. Brazauskal,

Jis per Lietuvos Respublikos Presidento rinkimų TV debatus 1993 m. sausio 27 d. atsiriboto nuo tų nusikaltimų, kuriuos LKP padarė Lietuvali. Jis yra žodžiai, atsakomybė turinti būti personalinė, bet ne kolektyvinė. Be to, sakote, kad partijoje buvo tik apie 30 proc. komunistų, o 70 proc. - tik partijos nariai. Nenorime prieštarauti ir labai suprantame Jūsų norą atsiriboti nuo galvažudžių ir banditų - nuo stribų. Tiesa, jū daug buvo nepartinių, tačiau jiems vadovavo LKP. Kadangi komunistai visada liaupsino kolektyvinį valdymą, kolektyvinę atsakomybę, tai ir dabar LDDP, kaip LKP paveldėtojai, nepavyks išsisukti nuo kolektyvinės atsakomybės.

Tad kas buvo tie 30 proc. komunistų ir kas - 70 proc? Galima pamanyti, kad iš komunistų 30 proc. buvo nusikaltėlių, o kiti, 70 proc., tik triūs ir dabar tebetrūsia. Leiskite paklausti: ką gėtie dirbo ir ką dirba dabar? Atsakymas aiškus: jie vykdė tūjų 30 proc. komunistų, taip pat ir CK nurodymus, o dabar vykdo LDDP nurodymus - kiti pagalius iš Lietuvos Neprikalomybės vežimo ratus.

Jūs siūlote visiems susitaikyti, viską pamiršti, lyg nieko ir nebuvę, ir palikti istorijos teismui.

P. Brazauskal, istorija mums šito nedovanotų. Kol LKP - LDDP nepriskirtins savo nusikaltimų ir nepaprąjys Tautos ateidimą, susitaikyti neįmanoma. Komunizmas istorijos jau pasmerktas. Išverstas kaijis išsigelbėti nepadės.

Mes, buvę politikai, kreipiamės į Jus, buvusių LK CK pirmajų sekretorių, ir reiškiamės:

1. Nedelsiant priimti desovietizacijos išstatymą, kurio priėmimui LDDP taip įnirtingai prietinkosi Lietuvos Aukščiausioje Taryboje.

2. Surengti teismo procesą visiems dalyvavusiems Lietuvos gyventojų genocide ar kitaip nusikaltusiems Lietuvali.

3. Deramai atlygindami visiems nukentėjusiems nuo sovietų valdžios Lietuvos gyventojams.

Lėšas, reikalingas gyventojų skriaudų atlyginimui, privilavu imti ne iš Lietuvos Respublikos išdo, o išreikalauti iš jūsų, kuriems tarnavote arba iš LDDP, kaip paveldėtojos, "santaupu".

Kaip mane baugino

1946 m. vasario mėn. pradžioje iš Lazdijų NKVD rūsių buvau atvežtas į Marijampolę. Vežė atvare kėbule, nors buvo gana šalta. Mane saugoją keli gerai ginkluoti enkavedistai. Prie vieno namo man buvo įsakyta išlipti. Nuo šalčio sustirusiomis kojomis, lydimas keiksmu, baksnojamas automatu, buvau nuvarytas į tamšią rūsių patalpę. Ji buvo tokia ankšta, kad net stovėti negalėjau - galva rėmėsi į lubas. Atsisėdė nugara glaudžiaus į duris, o kojoms siekiav priešingą sieną. Buvo šalta kaip ledainėje. Supausi į palta, bet niekaip negalėjau sušilti. Staiga virš galvos išgirdau "cip, cip". Iš kampo - iргi panašus garas. Iš pradžių nesupratau, kas tai galėtų būti, bet kai virš galvos kaikas suspiegė, o ant kelių kaikas nukrito, supratau, jog tai žurkės. Jū buvo daug - cipsejo višejo patalpėje, žokinėjo permanento kojas, susiprovusios ant vamzdikų, krito ant manęs. Siaubo apimtas laukiau, kada Jos užpuols mane, nes buvau sukitęs, kad alkano žurkės užpuola žmones. Kol kas Jos manęs neliet.

Po kiek laiko atsidarė durys, man liepė žodžiai. Prie durų ir lauke vaikščiojo automatis ginkluoti pasieniečiai. Vieno saugumiečio buvau nuvestas pas kapitoną enkavedistą. Tai jis mane buvo tardęs Lazdijuose, žinojau jo žiaurumą. Be jo, dar čia buvo leitenantas. Jis, kaip vėliau sužinojau, buvo Lietuvos rusas ir dirbo vertėju. Pasodino ant taburetės - ir vėl tie patys kūnai: kas dar priklauso slaptai organizacijai, kokie ryšiai su "banditų" štabais,

kas Lazdijuose vadovauja ryšiams su "Tauro" apygardos vadovybe ir t.t. Atsakau, kad nieko netinkau. Tada - smūgiai į spranda, veida, spryras į kojas. Ir vėl kūnai, reiškiamas: Apie vidurnaktį pusgyvį, kruvinu veidu nuvedė į tą patį urvą. Ir vėl žurkės, jū cypimas. Jau parą nieko nebuvau valges, gėres. Ir miegoti, aišku, negalėjau, nes žurkės darėsi vis įžiles

3. Balio Pupeikio areštas

Balys Pupeikis, neradęs sesers kūno, sugrižo į Latvijos miškus. Partizanavo iki 1953 metų. Jis suėmė sausio mėnesį netoli Eglainės. Būdamas bunkeryje, jis rašė savo ir viso būrio veiklos dienoraštį. Ne vieną sąsiuvinį buvo prirašęs. Supratęs, jog yra apsuptas, norėjo susispręsti, bet ... granatos kapsulė buvo sudrėkusi ir nesprogo: jis suėmė gyvą.

- Ilgai kankino Balį Šiaulių saugumę, - pasakoja jo žmona Natalija Pupeikiénė.

Sunku įsivaizduoti, kiek teko iškentėti štai moteriai ir kaip nelengva pasakojant dar kartą viską išgyventi.

- Ką iškente, tą ir išsakė man Balys, kai po ilgų išsiskyrimo metų mes vėl susitikome. Ko tik su juo nedar! Suriša rankas, kojas ir ridena laiptais iš trečio aukšto žemyn. Nuridena iki aikštėlės laiptų - tada apspardo ir vėl ridena. Toki sumušta, sudažyta, virve suveržtomis, pamėliumiomis rankomis ji gaivindavo kameroje kitai kaliniui. Atrišdavo, masažuodavo. Paskui, kai nieko neįstengė išgauti, nepriverė nusileminti nei pasigailėjimo pralaidi, nuvelė į mišką, sukūrė lauką ir, pastatę juostą ant ugnies, gyvą degino. Sudėgė batai, susviilo kojinės, iš kurių émė sunkis vanduo, o jis tydo... Kol neteko sąmonės. Po ilios egzekucijos ji jau galėjo kalbėti ir atsaknėti į tardytojo klausimus tik klūpodamas. Ilgai negijo apdegintos kojos. Į tardymus ji jau nešdavo paklodėje, tardydavo klūpomis, mulė per galvą.

Natalija Pupeikiénė gurkšteli arbatos, patylį ir sako:

- Ilgai mačiau, ar viską reikia sakyti, ir nuspindišliau viską, nors kai kam, jaučiu, tai bus nemalonu skaityti... Kai mano vyra, tardė, vertėjų buvo dabar garsus raidytojas Vytautas Petkevičius. Tikriausiai saugumiečiai patys nebetikojo, kad Balys išlaikys kankinimus, liks gyvas ir dar kam nors iš artimųjų papasakos, kaip su juo buvo elgiamasi. Tada Vytautas Petkevičius patare Balui nepriekštariuti, atiduoti ginklą ir Lietuvos kario uniformą, kuria Balys labai brangino ir buvo paslėpęs pas žmones. Gal galiédamas mano vyro, o gal gerai žinodamas, kas jų laukia, Vytautas Petkevičius įtikinėjo, jog būtina viską prisipažinti. Sakė: saugumas vis tiek vis-

Mylinčios moters akimis

Ištrauka iš straipsnio "Mylinčios moters akimis", spausdinto "Kauno laiko" Nr. 184 (219) - Nr. 193 (228)

ką apie visus žino ir tylėjimas nė vieno neišgelbės, tik sveikatai atims. Tada būsimasis raidytojas ir pasiėmė Balio bunkeryje rafytus dienoraštius, paaiškinęs, jog... "Tave vis tiek sušaudys, o dienoraštius aš gal išsaugosiu ir kam nors panaudosiu". Balys sutiko: "Darykit kaip norit..." O ką jis dar galėjo atsakyti? Kuo galėjo pasitiketi? Tik uniformos, kurią saugojo nuo karos mokyklos laiku, ir ginklo Balys neatidavė. Neprisipažino, kur slepia. Gaila, uniforma taip pat dingo. Neišsaugojo žmonės, kuriems buvo patikėta. Niekis nekaltinu, kad neišsaugojo... Juk ir už tą uniforminį rūbą galėjai Sibirą pamatyti. Žiaurūs kankinimai Šiaulių saugume bėgėsi teismu, Balys buvo nuteistas 25-eriems metams kalėti. Iš Šiaulių ji išvežė į Vilnių, paskui - į Maskvą, o iš ten - į Kolymos katorgininkų lagerį, iš kurio sugrįžo tik vienas kitas, turėjęs labai stiprią svelką. Dauguma ten išpalikdavo gulėti: svetimoje, "auksinėje" Kolymos žemėje.

Patylėkim, patylėkim minutę, už visus negrūbusius iš Kolymos aukso kasyklų, už visus neišlaikiusius kančių saugumo kamerosse...

Balys Pupeikis neturėjo likti gyvas: buvo mokėsis Marijampolės karos mokykloje, gavęs leitenanto laipsni, gerai žinojo karos mokalo pagrindus, buvo įžvalgus strategas. Jis dalyvavo Antazavės mūlyje, kuris baigėsi gana gausios rusų armijos ir stribų pralaimėjimu, jam vadovaujant stribai buvo sumušti Kudrų miške. Suprantama, koks žmogus neturėjo likti gyvas, saugumiečiams buvo būtina ji sunaikinti.

4. Atėjo ir Natalijos Pupeikiénės eilė...

- Mane suėmė ankstyvai už vyra. Tuomet dirbau Panemunės valkų darželyje vedėja. Ant aukštoto turėjau du slaptus kambarilius, kur reikalui esant galėdavau paslepęti valdžios persekiojamus

žmones. Pati veždavau į mišką vaistus, atsilaikimus, slaugau sužeistus partizanus. Vieno susišaudymo Palemonė metu sužiedė partizaną Bronių Ralį iš Raseinių. Ji pas mane į namus atvežė nepažįstamas žmogus, o aš, atsišveikinusiu su nepažįstamuoju, priglaužiau partizaną slaptame darželyje kambarėlyje. Man padėdavo slaugyti sužeistuosius darželyje dirbusios vienuolės. Broniui Ralui buvo įstrigusi kojoje kulką. Mano pusėsė Michalina Grinevičiūtė atvedė profesorių Kauzą, kuris operavo sužeistajį, susiuvo žaizdą. Tikėjomės ramiai išslaužyti ligonį. Deja, buvo surastas ir suimtas ji atvežęs žmogus, kuris ir nurodė saugumiečiams mano namus. 1947 metų paskutinėmis spalio dienomis mus suėmė: mane, seserį Vandą, mama. Kas tik užėjo pas mus tą vakara, visi buvo sulaužyti ir žalinti. Mes gynėmės, sekėme nieko nekinančios. Suimti netyciai užėjusieji žmonės iš tikrujų nieko negalėjo žinoti ir tikriausiai nebūtų rasta įrodymu, tačiau saugumiečiai padarė kratę darželyje. Moterys jau buvo spėjusios išvežti sužeistą, tik nesusikubo sutvarkyti kambario: liko bintai, vaistai, ralomoji malinėlė, atsilaikime. "Ach, štai kas to jį banditka, o mes seserį kankinome! O gal abi tokios! Pamatysi, ko nemačiusi!" - pažadėjo man. Žodį išlaikė. Kankinimo priemonių, skausmo, pažeminimo nenupasakosi. Kas ten, jų naguose nebuvo įkiuves, tam komunizmo idėjos labai gražiai skamba net dabar... Tikriausiai už žioplumą ir patys kankintojai buvo gavę nuo savo viršininkų pylos, nes mane tardyti ruošesi tarytum spektaklio premjerai. Įvedė į tardymo kambarį ir rusiškai išblivė: "Na, mes dabar tave blieri!..." - keiksmais socializmo statytojai garsėjo, niekas jų nepralenkė.

Paskui dar kartą pakartojo: "Iš čia, litovskaja svoli, tai tu jau nelieisi!" Jie sakė - jie žinojo: mane tardė Kauno geležinkeliečių

saugumo būstineje, buvusioje Čiurlionio gatvėje, priešais geležinkelio stotį.

Tą vakarą tikrai kai kuriais momentais nebesuvokiau, ar aš dar gyva, ar tik sapnuoju baisius kočmarus... Buvo išlaikyta tamsoje kameroje be vandens ir kašnio maisto tris dienas, viena. Kai mane įvedė į tardymo kambarį, aš dar ilgai marksčiausiu nuo šviesos, nie-

ko nematydama. Kai apsipratau, tardytojas pašaukė kažkokį vyrą iš gretimo kambario ir pasakė man: "Dabar tu mums viską pasekys". Atėjo stambus kareivis, kruvinomis kelnėmis, iki pažastų nusitaikęs krauju. Pažiūrėjo į mane ir sako: "Šita? Tuo prakalbės..." Aš tyliai meldžiausiai į šv. Antaną, kad padėtų man numirti. Tardytojas pašaukė dar vieną jau-

Natalija Pupeikiene

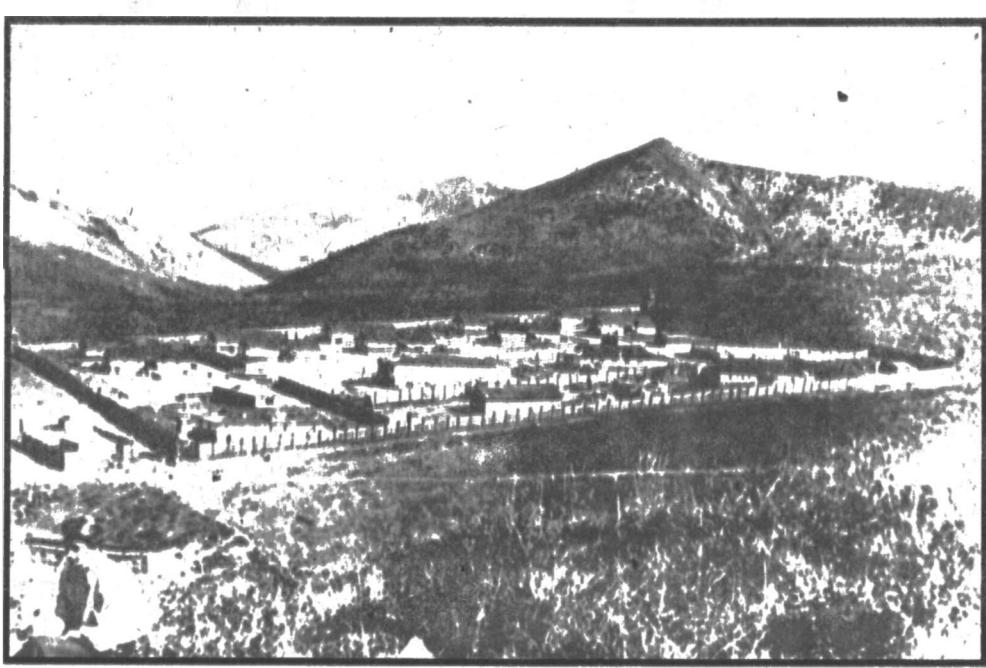
Balys Pupeikis

Bronis Ralis

kos. Supratau, kad mano gulėta neilgai. Jei dar nepastebėjo... Mačiau savo skarelę, pakibusią ant laidų, bet pasiekti ir pasiimti jau buvo neįmanoma. Atsikėliau ir gerokai syruodama patraukdau link tvoros. Užlipau ir perėlokau į Saligatvą. Mano laimei, pradėjo smarkiai lyti ir sargybinis, susigžesės praejimo būdelėje, neparmatė, kaip aš perlipau tvorą. Pamatės mane jau gatvėje, iškiuso galvą pro langelį ir pasakė: "Kur tu ištaip ir prasispragai, išliundra?" Nuėjau išlitinėdama iš nuovargio. Eidama gėriau lietaus lajus, žliaugusius per veidą. Pasiekiau namus, nejausdama nei skausmo, nei baimės. Gal netgi gerai nesuvokdama, ką padariau ir kaip man pavyko pabėgti. Mano butas buvo užplombuotas. Išlindau pro orlaide, pasiėmiau savo dokumentus, brangesnius papuošalus, nusiprausiau, persirengiau ir išėjau pėsčiomis į Palemoną, tikėdamasi iš ten nusigauti iki Vilniaus. Laukiau traukinio. Nusipirkau bilietą išiekam nekeldama įtarimo, tik traukinio tekio ilgeliu palaukiti. Laukiau kėdama baimę: seka mane ar ne? Ieško, buvo mano namuose ar dar nespėjo? Išimei, vis dar lijo lietus - šunys pėdsakų nesuras. Atvažiavo traukinys. Išėdau. Buvo smarkiai išvargusi, bet miegas neémet. Kai žiadoryse išlipo kareiviai su šūnimis. Jie įkojo ne manęs, bet aš nubalau ir vos nenualpau. Pastebėjo kareiviai, prišoko moterys: pasisakiau, kad blogai jaučiuosi, sergu. Netoli Žasilių ūkou iš traukinio. Ten gyveno mano draugė Janytė Vitaitė, pas ją ir nüejau. Kai ji atidėrė duris, nustebusi, kaip aš viduranktį čia atsidūriau, - jau nebegalių né šeštuoji ištarti: nualpau. Matyt, galutinai išsekė jėgos, kad ir idek man jų gamtos buvo duota. O kai mane atgaivino, pajutau, jog esu išsinarinusi dešinę koją. Slaugė draugė nieko neklaušindama, o aš bijojau ir dėl jos, ir dėl savęs: ar neatsek manęs čia? Pusantro mėnesio išgulėjau, kol vėl išmokau valžiūtoti, kol sugijo koja. Buvo paklusni temperatūra, draugė sakė, kad kliedėdama ūkiau: "Nieko nežinau! Bijau šokti!"

(Nukelta į 6 ps.)

Kolyma. Aukso kasyklos. Lagerio skyrius AB-62

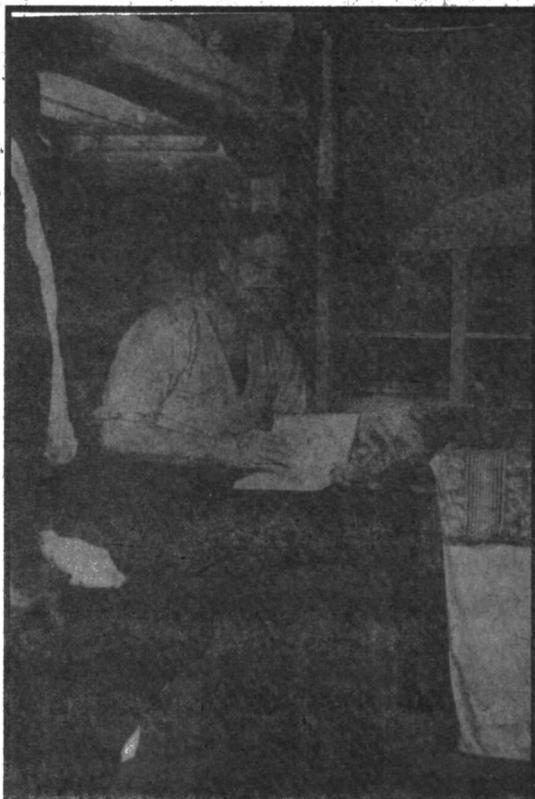
1993 m. vasaris

TREMTINYS

6

Mylinčios moters akimis

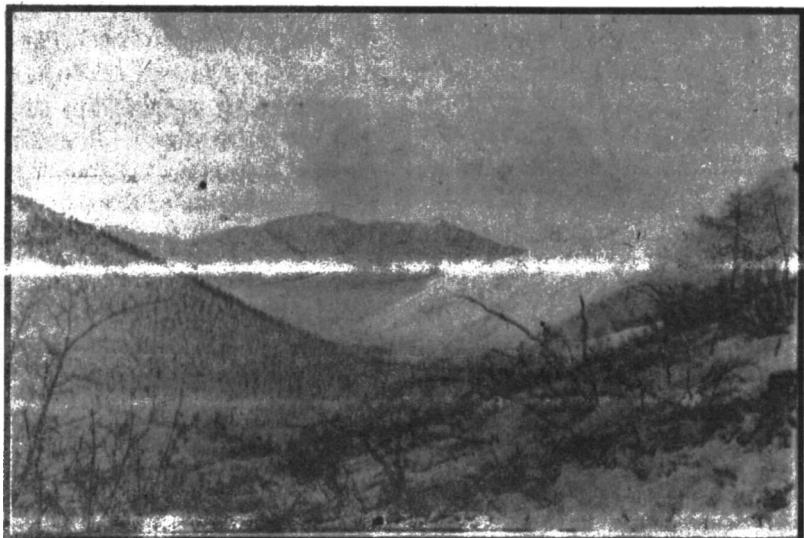

Balys Pupeikis 1956-aisiais Kołymoje

(Atkelta iš 5 psl.)

Kai pasveikau, išvažiavau į Taliną, kur turėjau pažistamų. Žasliuose draugei nieko nesakiau; kas su manimi nutiko. Atrodo, saugume kilo didelis sąmyšis, kai visi pamatė, jog aš pabégus. Juk niekam iš ten nebuvu pavykę pabėgti. Matyt, po to ir siaurutę orlaidę tualete geležinėm grotom

"Kas tave ištūmė iš traukinio? Neatsimeni?" Paprašiau, kad padėtų atsistoti. Sukosi sienos ir grindys, svaigo galva. Supratau, kad mane tuoju pat suras ir paprašiau daktaro: "Išleiskite, aš jau galiu eiti, viskas gerai. Ačiū..." Es tas gydytojas suprato mane ir išleido. Nespejau išeiti iš ligoninės kiemo, kai atvažiavo mašina su

Kolymos apylinkės

apkalė... Tiesa, visus mūsų namuose suimtuosius paleido, tačiau privertė kiekvieną pasirašyti, kad tučtuoju mane pamatę praneš, kur esu. Nepasisakiau ir pažistamiems Taline, jog pabėgau iš saugumiečių akių. Svetesi galimybė išvažiuoti į Švediją, deja... Manes jau ieškojo Taline, bet aš šito nežinojau. Tuo metu buvo suimta visa grupė partizanų ir jie, manydami, jog man pasisekė išvykti į Švediją, pasakė, kur aš galėtiau būti.

Mane suėmė elektriniame

žunimis ir kareiviais. Išlipo ir tas pats majoras, kuris mane buvo suėmęs traukinje. Ašku, pradėjo plūsti visokais įmanomais keiksmais. Paskui mane tardė jau Taline. Du pabėgimai - šito užteko, kad būtu galima nuteisti kalėti visam gyvenimui. Šaka manės į kameras pasodino dvi snipes. Jos, nupasakodamos, kas manės laukia, protino viską prisipažinti. O aš joms atkakliai kartoju, jog nieko nežinoau: nei kodėl mane suėmė, nei už ką esu kalina. Pasisakiau, kad bėgusi bijodama

Balys Pupeikis, Petras Kasytis ir Juozas Stundžia Kołymoje, 1956

traukinyje penki ginkluoti vyrai. Ar ne per daug didelė jėga vienai moteriškei sulaikti? Vežė atgal Vilniaus kryptimi. Kai kareivai sumigo, kartu ir sargybinis, aš dar kartą pabandžiau bėgti išlankau iš vagono į šokau iš važiuojančio traukinio. Ši kartą nušokau nesėkmingai. Smarkiai susitrenkiau galvą. Daugiau nieko neatmenu - nei kas mane rado, nei ką su manim darė. Atsibudau ligoninėje. Kai visai atgavau samonę, daktaras paklausė:

kankinimui, nes visi kalba, ką su žmonėmis išdarinėja ir kas iš žmogaus lieka, kuriam pavyksta išsaugumo išeiti. O juodvė manės klausinėjo:

- Ką darysi, kai vėl veš į Lietuvą?

- Bėgsiu, - sakiau.

- Nušaus.

- Tegul... Nereikės kentėti.

Vėl tardė. Vėl grasino, aškino, kad sienos ir lubos ausis turi, kad jiems viskas žinoma. Nieko neprisipažinau. Uždarė į vienutę. Devynis mėnesius išsėdėjau.

Kaune mane tardė žydai ir rusai. Labai žiaurūs, labai mūšė, kankino. Ypač žydai tardytojai žiauriai elgesi. Taline irgi tardė rusai, betten prokuroras buvo esitas, tai vis paklausdavo kalinamuju, kaip su jais elgiamasi. Taline kalinius mušti tardytojai privergė. Matyt, bijojo prokuroro. Ačū jam, išlaikiusi padorumą, tokioje baisioje tarnyboje. Kadangi nieko neprisipažinau, sakiaus nežinanti nei kieno ten rašomoji mašinėlė buvusi, nei kas tuo užsiima darželyje, mane vieną naktį pašaukė ir pasakė, į kiemą išvede: "Nieko neprisipažisti, bylos sudaryti negalim. Sudysim. Nu-pūsim kaip dulkę, niekas nei žinos, nei suras. Ne tu pirma, ne tu paskutinė. Pasirink, kas geriau". O aš ir einu prie sienos. Šitaip bus geriausia. Gal pagaliau pasibaigs kančios. Juk ir apie vyra, tiek išliko nieko nežinojau, tik tiek, kai dar buvo gyvas, nesumtas, žažėistas. Tegul jau mane pirmą...

Taigi ir einu apmėtydama savo dalia. Sustoju. Lauku šūvio. Nežaudo. Gal ir štimmers pirma išgersti reikia? "Kada žaudysit?" - klausiu. "Labai nori su angelais pasikalbėti? Suspensi..." - atsakė.

Vis dėlto sudarė man byla: užpabėgimai iš saugumo ir rengimasi bėgti į užsienį - 10 metų. Nesužaudė, ištrėmė į Intą. O ten aš jau nei pavardės, nei vardo nebetrėjau. Buvaus tarybų valdžios priežas, kalinė Nr.E-7901. Šaukdama taip turėdavau atsiliepti. Aš nėrau, nors neužmiršau tikrosios pavardės ir vardo. Būdama lageryje, leidau lietuvišką laikraštelių: "Tautos taku", leidau lietuvišką laikraštelių: "Tautos taku". Illeisdausime po 6-9 egzempliorius. Mano žmama tuo metu padavė malonės pralymą, įjo su "dovanomis" pas įvairiausius pareigūnus ir byla buvo perlūrėta. Mane išleido anksčiau - 1956 metais. Na, o 1957-aisiais vėl arčiau. Mat saugumiečiams pakliuvo lageryje leistas laikrašteliis "Tautos taku". Suėmė vasario 15 dieną. Tardė pats prokuroras Galinaitis. Pasikvietė ir klausia:

- Žinai, kokia ryt įventė?

- Taigi jūs, prokurore, už mane vyresnis, pats turėtumėt žinoti.

- Akiplėšiai - rikstelėjo prokuroras.

Jam drebėjo rankos, iš predių nesupratau, ko jos taip drebė, o paskui pamačiau: gijo ran-

kose - mano leistas laikrašteliis. Kaip Kudirkė sakė, tikriausiai jam ir kinkos drebėjo.

- Nu vot, pasodinsim, ir neiškelisi trispalvės rytoj... - pažadėjo.

Po dvių dienų vėl iškvietė tardyti. Jau kitas - pats tardymo skyriaus viršininkas, ukrainietis, kurio pavardės nežinau, nes nepasiskė, ir tardytojas Markevičius. Žiūriu, ogiant stalo guli trispalvė.

- Tai vis dėlto iškélé? - nustebau.

- Tai dabar ir pasakysi, kas iškélé, geruoju pasakysi, - patarė tardytojas.

Lietuviai Sibire. Čuna, 1959

Bėje, paskui jie išleidino, kad aš tikrai nieko bendro su žmonėmis, kurie iškélé trispalvę, neturėjau, nepažinojau ju, taigi teisė mane tik už laikraštelius, išleistus lageryje. Antrą kartą prokuroras siūlė nuteisti aštuonečiems metams kalėti. Mano advokatė buvo žydė. Labai drąsi ir jautri motoris. Ultarė, prisipažinusiu, nustebindama savo drąsa. Beje, jis netrukus išvyko į Izraelį. Advokatei pavyko sumaištinti man bausmę: buvau nuteista trečiems metams ir išleista į Rytų Sibirą: Sverdlovsko, Novosibiro, Krasnojarsko, Taščero lagerius priešau. Ir labai arti matčiau, kuo būvo grindžiamas socializmas. Aš tentėjau, netekau sveikatos ir jaunystės, prabėgo geriausia metai. Rūsios lageriuose, matčiau visoki žmonių, bet niekas nerugebėjo liplieti. Tėvynės meilės, giminės namų ilge įo, lietuviškos kalbos...

I Lietuvą grįžau 1960 metų rūgžių. Tada jau gavau ir pirmuosius laikus iš vyro Balio. Jis tuo metu buvo Magadanė, plovė aukse, dirbo kolūkyje svetimą žemę, kurią bėdą Mordovijos la-

geriuose. Kad kaliniai nesusidraugautų, kad būtų vienas kitam svetimi žemės, juos dažnai kilnojo iš vieno lagerio į kita. Tokia komunizmo tikroji esmė: nemylė žmogaus! O žmonės ir ten susirasdavo bendraminčių, susiekiavado taip draudžiamais rašyti laiškais, suprato vienas kito kančią.

5. Pagaliau kartu...

Gržo Balys Pupeikis po penkiolikos metų be teisės apsigventi Lietuvoje. Nuvažiavo pas sesterį ir mama, paskui paslapčiomis pas žmoną.

O aš tuo metu jau per vargą, per gerų žmonių malonę ir globą gyvenau Kaune. Ir vėl susiduriau su amžiną žmonijos nedispresą

Kołymoje, 1958

1993 m. vasaris

TREMTINYS

7

Sugrižo Balys netekės sveikatos, bet išlaikės dvasios tvirtybę, ir mes labai gerai gyvenom, nors ir trukdė nuolatinė saugumiečių akis. Išrejus metus neleido Balui apsigyventi Kaune, nors aš jau turėjau butą, neleido jam net prisiregistravoti. Mes, nepaisant visko, gana dažnai susitikdavom per tą laiką, kol jis gyveno Latvijoje. Ne kartą kalbėjo, kad labai norėtų atgauti iš rašytojo Vytauto Petkevičiaus savo dienoraščius, tačiau... Ką jo, tremtinio norai tuo metu reiškė? O kartą taip ir pasakė: "Suprask mane, Natalija, aš labai norėčiau akis į akį susitikti su

rašytoju ir pasikalbėti apie socializmo "pranašumus" ir apie duoną kasdieninę, ir apie meilę žmogui su šautuvu, ir... apie saugumui tarnaujant uždirbtus pyragus. Ar labai sotūs tie pyragai, ar skalesni už juodą lietuvišką duoną, ar niekad niekada negraužia sažinė?" Turbūt aš kalciausia, kad jie tada nesusitiko: bijoau. Žinojau, kad ne vienas, išdrisės panašiai pašnekėti, atsidurdavo beprotinamye. Kalėjiman už šnekas tada jau buvo nepatogu sอดinti. Taigi ir sutarėm abu: palauksim palankesnio laiko. Gaila, jeigu Balio dienoraščiai taip ir

pradingo...be pėdsako.

Toks Lietuvos karininko, partizano Balio Pupeikio likimas jo žmonos akmis. O tie, kurie jį pažinojo asmeniškai, pasako ir daugiau: tai būta labai stiprus ir kūnu, ir dvasia žmogaus, né akimirka nesvyravusio pasirinkto kelio teisingumu. Skaudžiai išgyveno matydamas, kaip jaunimas praranda tikėjimą gériu, liūdėjo, kai Lietuvoje skubiai vienas po kito buvo naikinami pakelių koplystulpiai ir kryžiai, ir dar skubiai išbraukiami Lietuvos istorijos puslapių iš mokyklinių vadovelių. Juose Lietuvos nebeliko... Tačiau jis giliai tikėjo ir tautos Atgimimui. Tlk kankinimų pasekmės, tik aukso rūdos, suėdusios plaučius ir sanarius, jėgas palaužė. Nelemta buvo Balui Pupeikui pačiam pamatyti iškeltos trispalvės Gedimino kalno pilyje. Tą dieną, 1988 metų spalio 8-ają, jis mirė. Tą dieną Kauno klinikų chirurgas Arvydas Danilevičius jam pasakė: "Laikykis, Baly, šiandien iškelta vėliava Gedimino pilyje, rytoj iškelsim ir Kauno karo muzieje". Balys nusisypojo, iš akių nuriedėjo dvi didelės ašaros, ir tik tiek jis ištarė: "Ačiū Dievui, pagaliau sulaukėm..." Po valandos jo sveikata smarkiai pablogėjo. Mirė.

Rašau ir galvoju, ar ne perdaug paprastos, iki skausmo panašios mano žuvusių ir likusių gyvų herojų svajonės, mintys, žodžiai ir likimai... Kągi, mano he-

Perlojoje prie Savanorio kapo

rojai nebuvo apdovanoti gražbylystės dovana, jiems likimas nulėmė tik tragiskai spalvingą gyvenimą, kurį galima nusakyti tik dar trumpesniais žodžiais: jie gyveno, kentėjo, kovojo ir žuvo. Jei ne kovos lauke nuo okupantų kulkų, tai grįžė iš tremties ir kalėjimų, nebeteke sveikatos. Bet jie buvo

dideli ir gražūs, išdrisę pasipriešinti galingai raudonojo smurto bangai, jie amžini, išdrisę neplaukti pasroviui, jie - gyva mūsų Lietuvos istorijos dalelė.

Natalijos Pupeikienei
pasakojimą užraše
Janina SEMAŠKAITĖ

Grįžus į Lietuvą

Kokia buvo tikrovė

Panėvėžio krašte 1949 m. beprotišku tempu prasidėjo ir vyko kolektivizacija. Aš jau buvau areštuotas 1948 m. rudenį. Visa tai 1954 m. vidurvasarį papasakojo man grūžus dar gyva mano motina, kaimynai. Daug ką ir savo kailiu patyriaus.

Kolektivizacija vyko labai žiauriomis sąlygomis, viskas buvo atimama: gyvuliai, inventorius, žemdirbių aruodai išluoti, žmonės kepė duoną įmaišydami vikių, net pelų. Pamégink pasipriešinti - tuo atsidursi "plačioje tévynéje". O Stalino meile apgaubti gyvuliai baubia nešerti: kai kurie kolūkiai net šiaudinius stogus draskė, vežė iš miško eglėsakius ir šerė gyvulius. Išsekusius gyvulius teko rišti net prie tvartų balkių, kad jie neatsigultų, nes paskiau nebeatsikeltų. Taip buvo ir Troškinių "Šviesos" kolūkyje 1951-1953 m.

Kolūkio pirmininkai keitėsi beveik kas metai. Ateidavo vis girtuokliai, sudarydavo "aktyvą" - taip pat girtuoklių...

1953 m. prieita iki to, kad jau daugelis kaimiečių važiuodavo dviračiais apie 20 kilometrų į Panėvėžį iš vakaro pirkti duonos. O ir mieste jos truko, eilėje stovėti tekodavo po keturias valandas.

Grįžau iš lagerio 1954 m. ir apstulbau, pamatės savo gimtajių kaimą: trečdalį žmonių, pačių darbštiausiu, šviesiausiu - ištremti į Sibirą, areštuoti. 1954 metais "Šviesos" kolūkyje už darbadienius valstiečiai negavo né kaipko ir né grūdų.

Darbą gauti tais metais buvo sunku - nebent už kyšius. Vos kolūkiams susikūrus, žmonės pradėjo begediškai vogti, nors žiauriai ir buvo už tai baudžiami: už 3-5 kg grūdų nuteisdavo nuo 3 iki 5 metų lagerio. Juk reikėjo gintis nuo bado. Plito dar viena balsi blogybė - girtuokliavimas: raudavo nuo laukų cukrinius burokus, virdavo naminę, nuo kurios net apakdavo.

Kodėl buvę komunistai, dabar persikrikštiję LDDP, apie tai tyli: juk daugiausia tai darė jų tévukai, buvę "komunizmo statytojai"...

Grįžę iš lagerių buvome balsiusių persekiojami, ypač sėdėjė pagal 58 1a straipsnį: negavome darbo, nebuvome registravoti.

Panėvėžyje grįžusiu iš tremties ir lagerių pradėjo priimti į darbą tik 1960 m. Atlyginimas - 50-80 rub.

1958 m. pradžioje saugumo persekiojamas buvau priverstas iš Lietuvos išvažiuoti. Atsiduriau Donecke, Makcevkos mieste, kur stojau dirbtį anglų kasykloje, pozemyje. Ten šachtininkai uždirbdavo iki 300 rub. per mėnesį.

1961 m. grįžau į Panėvėžį, šiaip taip priegistroavo į bendrabutį, bet turėjau parašyti pasižadėjimą, kad šeimos į bendrabutį nevesiu. Kai émiau prašyti šeimyninio bendrabučio, statybų valdybos viršininkas Juozaitis prižadėjo duoti, o komunistė Stuikienė (kadrum viršininkė ir partijos sekretorė) pareiškė, kad tokiemis "elementams" šeimyninio bendrabučio duoti nevalia, nes laukia karo veteranai! Vėl teko palikti

Lietuvą. Ši kartą mane priglaudė Estija. Kai vaikams atėjo metas lankytis mokyklą, 1956 m. grįžau į Tévynę. Jau buvo praėjusi saugumo persekiojimo manija. Tad kodėl taip greit užmiršome tuos balsius laikus? Juk jau 1958-1960 m. Chruščiovas žadėjo padaryti nemokamą duoną, transportą, sukurti komunizmą, o priėjo iki to, kad pristigo duonos, reikėdavo laukti jos eilėje nuo pušiaunakčio. O kai Dušanbės, Karagandos miestuose žmonės išėjo į gatves, tai buvo pasikvesti čekistai šaudyti į nuvargusius, alkanus žmones. Kodėl užmiršome Brežnevo laikus, kai partiečiai statėsi vilas, girtuokliai suomiškose pirtyse, o parduotuvių vitrinose gulėjo tik karvių kanopos? (Taip buvo ir vėlesniais, Gorbačiovo laikais.)

Kodėl dabar nematome piktybinio buvusių komunistų sabato, visaip trukdančio atkurti ekonomiką? Drąsiai galiu teigti, kad nenuimti javai, nesuarti laukai - tai buvusių komunistų ir taučios išdavikų darbas.

Rugpjūčio mén. buvau Vorkutoje, tai noriu tarti porą žodžių apie tenykštęs maisto prekių kainas. Bulvių kg 100-150 rub., rūkyta dešra - iki 550 rub., geresnė kiauliena - 450 rub., pomidorai - 100-150 rub., kopūstai - 50-60 rub. O pensininkai gauna vidutiniškai 1400 rub., mažiausia pensija - 800 rub.

Taigi komunistų ketinimai grįžti į Rytus, pasak A. Brazauskos, atkurti ryšius su Rytais, Lietuvos nepraturtins: džiaukimės sykį ištėrūkė iš tos "tautų draugijos"...

Antanas ŠIMKINAS

MUMS RAŠO

Kolūkiečiai dalijasi, o kas tremtiniui?

Pritari Vilniaus tremtinių ir politinių kalinių piketui, surengtam prie Lietuvos Respublikos Seimo rūmų, kada LDDP savo dauguma Seime nubalsavo negražinti namų ir žemės. Jeigu ir toliau šiaip bus priiminėjami ir keičiami svarbūs įstatymai, turime protestuoti visi. Prie Seimo rūmų reikėtų surengti visas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių protestą. Geriausia būtų surengti ilgalaičių protestą, kaip kad buvo prie TVR komiteto.

Lapkričio 23 d. įvykusiam Lekėčių politinių kalinių ir tremtinių susirinkimą žmonės išreiškė pasipiktinimą ir nepasitikėjimą Seimo dauguma, kad mums negražinama atimta žemė, neatlyginama už kitoki, tremiant nusavintą turtą.

Vidmantas MAŠONAUŠKAS

Lekėčiai

Kaip dvylika brolių

Vasario 5 d. sukanka 48-eri metai, kai Lazdijų raj., Macevičių kaimė (tarp Gerdašių ir Kapčiamiesčio) žuvo pirmieji vyrai - 12 partizanai. Tarp jų ir mano brolis Petras Subačius, dėdė Balys Jurkonis, kaimynas Liudas Vailionis ir kt. Tada prie supiltų kauburėlio bijojo prieiti artimesnis žmogus, kad pikta akis nepamatytų.

Partizanų užkasimo vietoje 1991 m. spalio 12 d. pastatytas paminklas. Norėtume daugiau sužinoti apie visus dvylika šioje vietoje palaidotus kovotojus. Parašykite "Tremtinio" redakcijai.

Ona SUBAČIŪTĖ-VALEVIČIENĖ

Gerb. redakcija,

"Tremtinys" - tai mano šeimai brangus laikraštis. Aš jį visada skaičiuosiu, kol akys mano atpažins raides ir veidus, kurie primena man tuos žmones, krauju laisčiusius mūsų žemę ar Sibire likusius amžiams.

Noriu tikėti, kad mūsų Lietuva mokės pasirinkti Prezidentą, baluos už tą, kurį mums Dievas atsiuntē. Tai doras, ne pagyrūnas ir labai patyręs Laisvės gynėjas. Nepriklausomas nei nuo mūsų simpatijų, nei nuo mūsų vaidų žmogus. Jeigu dar sykį suklys tauta, tai vargas mums. Dieve, padék.

Juzė UOSIENĖ

IVYKIAI

ROKIŠKIS. Sausio 29 d. kultūros namuose įvyko rašytojo Juozo Apučio, poetų Henriko Čigriejaus ir Vytauto Cinausko (buvo tremtinio) kūrybos vakaras. Jų kurinius skaitė aktorių Vytautas Dumšaitis. Svečiai aplankė Juodupės, Pandėlio ir Obelių gyvenvietes. Jie kvietė žmones vasario 14-ąją balsuoti už p. Stasį Lozoraitį.

ROKIŠKIS. Sausio 31 d. su rokiškėnais susitiko nepriklausomas kandidatas į Lietuvos Respublikos prezidentus p. Stasys Lozoraitis. Žmonių buvo tiek daug, kad šiuo eilučiu autorui nepavyko patekti į kultūros namų salę. Apmaudoka, kad kažkas "pamiršo" radiofikuoti fojė. Žmonėms teko kantrai laukti už durų ir po to, apsupus kandidatą, pasikalbėti mašinų stovėjimo aikštėje. Gerbiama Stasi Lozoraiti žmonės pasveikino ir palinkėjo visokeriopos sėkmės.

Pranas TURONIS

PANEVĖŽYS. Sausio 29 d. Panevėžyje lankėsi Algirdas Mykolas Brazauskas ir Stasys Lozoraitis, kandidatai į Respublikos prezidentus. Labai mus nustebino dr. A. Brazauskas tokis ryškus veido išsidažymas. Moterims tokia kosmetika gal ir tiktū, bet vyrui - tikrai netinka! Man atrodo, kad nei melo, nei tiesos jokiais dažais neuždažysi.. Taip dažosi tik klounai, norėdami pavaizduoti kokį personažą.

Nors p. Stasys Lozoraitis aštuonėmis metais vyresnis, bet savo veido apgaulingai nenusigrimavęs, yra toks, koks yra!..

Veido tepalėliai rinkėjų nesužavės, svarbiausia, kad būtų sažinė švari.

Panevėžio deputatas Antanas ŠIMENAS

Nors ir galingi pečiai...

Mano įsitikinimu, tinkamiausias kandidatas į Lietuvos Prezidentus yra S. Lozoraitis. Nors A. Brazauskas irgi nemažai kas remia, bet šis kelia įtarimą kaip buvęs komunistų partijos vadovas. Néra jokių garantijų, kad jis ves Lietuvą teisingu keliu, kurį jau praskynėme V. Landsbergio vadovaujami. Tik S. Lozoraitis dabar galėtų suvienyti supriešintą tau, nera ikišimpęs į mūsų nesutarimus, yra patyręs užsienio politikos reikaluose. Apgalvokime, kas geriausiai štandien tiktu i-

Antanas BIRLINIS

pragaro krosnies kilrikas gali dažnai į darbą ateiti išgėrės arba apskritai į darbą neateiti. Be to, ir krosnies, prastai prižiūrima, gali sugesti, o jos remontas užstruktūrą, aišku, labai ilgai, taigi nusidėjeli galės komunistinio pragaro vėsoje ir atsikvępti. Dar vienas šio pragaro "pranašumas" - galimybė jo tarnautojus, vadovus papirkti, duoti jiems kyši ir pasigerinti sau sąlygas. Tokiam pragare pabuvęs apsukrus veikėjas komunistas taip apsprastu, kad net nebenorėtų pereiti į skaityklą - gal ten nebus komunistų...

Antanas BIRLINIS
Elektrėnai

Nesenai sapnavau savo tėvą, kuris 1945 m. žuvo, kartu su trimis broliais pridengdamis partizanų būri nuo kariuomenės (Molėtų raj., netoli Kazokų km. Pūščios miške). Sapnavau jį apsilikusi kailinukais, su vokišku automatu. Liūdnas jis manęs klausė: "Sūnau, kodėl jūs leidote vėl įsigalėti komunistams? Kodėl nesipriesinate? Mes žuvome, kad jūs gyventumėt. Tik atmink, sūnau, atmink - nera didesnės garbės, kaip mirti už Tėvynę. Ne už tuos, kurie už graži pardavė Lietuvą, bet už laukus, miškus, aplaistytus mūsų krauju, už mirusius kalėj-

Sapnas

muose, lageriuose, tremtyje. Ne už tuos, kurie ateina į bažnyčią, melstis ir, priėmę šv. sakramentą, balsavo už komunistus, nes jie prižadėjo po rubli už litrą benzino ir po 20 kap. už kg. duonos ir kitų gerovių. Nesiškite su išdavikais ir priešais!"

Prabudau, ir iki šiol atmintyje skamba tėvo žodžiai. Jie skamba kaip įspėjimas pavojaus akivaizdoje.

Gediminas KATINAS
Tauragė

MIELI MŪSŲ SKAITYTOJAI

Prenumeruokite "Tremtinį". Tai garantuoja, kad šis leidinys dar pasieks Jūsų namus. Iki kovo 7 d. Paštas priima prenumeratą tik 3 mėn. Pristatymas, deja, pabrango. Prenumeratoriui 1 egz. kaina - 12 tal.; 3 mėn. - 72 tal. "Tremtinio" indeksas 67388.

Likimo mozaika

Tai Leono Vilučio atsiminimų knyga. Autorius - vienintelis aktyviausiai rezistencijos pradininkų Zernaitijoje ir Rytų Lietuvoje. Knygos pirmoje dalyje - vaikystės, jaunystės prisiminimai, o antroje, pasak paties autoriaus, metraštis išgyvenimui, kuriuos jis patyrė per dylika metų "mušamas per tardymus, stumdomas po kalėjimus ir lagerius". Skaitydami šią knygą, rasite ne vieną jums pažįstamo žmogaus, o gal ir kovų bičiulio pavarde, įdomių likimo detalių. Idėta nemažai rezistentų, Sibiro lagero kankinių nuotraukų.

Nesenai apsisirodė žurnale

"LAISVĖS KOVŲ ARCHYVAS"

penktasis numeris. Jame rasite autentišką dokumentų, atsiminimų, atskleidžiančių pokario metais vykusio pasipriešinimo esmę ir raidą. Numeris skirtas laimingo atsitiktinumo deka išlikusiams Dzūkų rinktinės archyvui, kurį 1952 m. Birštono apylinkėse užkase Dainavos partizanų apygardos vadą Vincas Daunoras-Ungurys. Be to, žurnale spausdinamas ir niekur iki šiol neskelbtas KGB majoro raportas apie savo veiklą, ir dr. St. Bačkio kalba, pasakyta 1977 m. Cikagoje, minint tragiskuosis 1941 m. birželio mėnesio trėmimus, ir slaptus 1946 m. Lietuvos TSR Viaduys reikalų ministro įsakymus.

Cia ras daug naudingų ir įdomaus pasiskaitymo ne tik specialistai, bet ir visi, besidomintys taip ilgai nuo mūsų sleptais istorijos puslapiais. "Laisvės kovų archyvo" leškokite visų rajonų Politinių kalinių ir tremtinilių skyriuose.

Leidėjai

SKELBIMAI

Raseinių raj. bendrojo lavinimo viduriniu, devynmečių mokyklų vadovai, mokytojai, moksleiviai ir jų tėvai kviečia visus buvusius Raseinių krašto politinius kalinius, tremtinius, partizanus, pogrindžio narius į susitikimą, skirtą 75-osioms Lietuvos Valstybės atkūrimo metinėms. Minėjimas įvyks visose rajono mokyklose vasario 12 d.

Programoje: svečių pagerbimas, pasisakymai, prisiminimai. Jūsų laukiame vasario 12 d. 11 val. rajono švietimo skyriuje. Mūsų tel. 52635 (11-13 val.); 53650 (19-21 val.).

Rengėjai

Juozo Petraškos atsiminimų knygelė "Žvilgsnis atgal" platinama mūsų Sajungos skyriai ir pats autorius. Norintieji įsigyti kreipkitės į autorų adresu: Alytus, Vingio 3-12, tel. 54688 arba į Lietuvos politinių kalinių ir tremtinilių sajungą.

PO TO, KAI RAŠĒME

"Tremtinio" Nr. 2(83) straipsniai "Neužkliojo laiko dulkės" autorė O. Padavarietienė rašo: "Daug prabėgo metų, o aš sunkiai valandą vis prisimenu Marių. Teko girdėti, kad Marius - tai Lietuvos kariuomenės gydytojas Bronius Žvilkas." Norėčiau kiek daugiau pasakoti apie šį žmogų.

Bronius Žvilkas-Marius kiles iš Kėdainių apskr., Krakių miestelio. Su juo susipažinau 1960 m., vedės jo pusserę. Bendravome ir su Broniaus artimaisiais: siekėme Lietuvos nepriklausomybės. Gerai pažinojau jo broli Jona, seseris Elytė ir Onutė. Dabar beli-

kusi gyva tik viena Elytė. Ji gyvena Kaune. Elytė Žvikaite nuo pat vaikystės buvo pasiaukojusi bažnyčiai. Ji yra vienuolė, sunkiai serga. Gyva yra ir Broniaus žmona Marija. Ji gyvena Panevėžyje.

Bronius Žvilkas visur kaip įmanydamas kovojo su Lietuvos okupantais ir jų kolaborantais. Mudubu abu už tai buvome lagerių ir Lietuvos KGB smurto gerokai paragavę, tiek to...

B. Žvilkas prieš mirę dirbo mediko darbą, gyveno Kauno raj., Noreikiškėse. Liko suaugę du sūnūs. Jie turi šeimą.

Jonas GUDENAS

VINCAS GRENDAS

Sausio 19 d. sustojo plakusi Vinco Grendos širdis. Netekome savo likimo brolio.

Dar nepilnametį jį 1945 m. enkavedistai ir stribai suėmė gimbajame Svirplionių kaime (Kaišiadorių raj.) ir, leidę pasimti tik gabalelių duonos, manom maldaknygelė ir keletą rublių, nuvarė į Kaišiadorių geležinkelio stotį.

Ne vieną savaitę dundėjės prekinis traukinys pagaliau sustojo gūdžioje taigoje. Netoli Uralo, į Permės srit. Savolio gvenvietę nubloštas 101 lietuvis nuo tol ištisą dešimtmetį karių kente visas tremties negandas: pažeminimus, šaltį, badą, dirbo sunkiausius darbus.

Tik 1957 m. V. Grendai buvo leista grįžti į Lietuvą.

Aplanke savo tėvų kapus ir nusprenė likti tėviškėje. Daugelį metų dirbo rajono mišku ūkyje. Vedes taip pat tremtinę, užaugino dukrą ir sūnų. Nuo pat Atgimimo pradžios aktyviai dirbo Kaišiadorių tremtinų bendrijoje. Paraše ir išleido savo memuarų knygelę "Prie Uralo". Savo širdies gerumu jis visada dėlėjosi su kita.

Netekome gero bičiulio. Lūdedami ir užjausdami velionė žmoną Vincentą, dukrą, sūnų ir artimuosius, palydėjome jį į amžiniojo poilsio vietą, kur ilsisi ir jo tėveliai.

Vinco Grendos atminimas niekada neįsblečia iš mūsų širdžių.

Kaišiadorių tremtiniai

ATSILIEPKITE!

Antanas STUOGYS apie 1948 m. buvo ištremtas iš Burbiškių km., Kauno raj. (dab. Jurbarčių raj.). Sūnus Bronius STUOGYS - partizanas, žuvės. Žinių apie A. ir B. Stuogius laukia Adolfina CIBULSKIENĖ, Panerių 6-17, 5000 Jonava, tel. 52385, 52314.

Juozapas GALINIS, Jono, g. 1904 m. Utenos apskr. (dab. Molėtų raj.), Alantos valsč., Antanavos vienkiemio ūkininkas. 1946 m. vasario mėn. atėjė į Alantos miestelį pasakė, kad stribai grasiniai išžudyti šeima, kad jie jau nužudė kelis ūkininkus, namo negrižo. Žmonai buvo mirusi. Augo 5 dukros, neplinametės. Šeima globojusiai J. Galinio seserį stribai neoficialiai leido pasiūmti brolio lavoną, tačiau, paaiškėjus, jog jis žino žudikus, J. Galinio kūną kažkur nudangino. Ką nors daugiau žinantis apie J. Galinio mirties aplinkybes ir palaidojimo vietą, parašykite "Tremtinio" redakcijai.

DÉKOJAME

Pagalbos Lietuvai komitetui iš Australijos už labdaros siuntą, BALFO Čikagos skyriaus pirmininkai p. Marijai Rudienei už vaistų siuntą, p. Vytautui Alksniniui už rašomąja mašinėlę.